

DE DOMPHOORN

TIJDSCHRIFT VAN NATUUR- EN VOGELWACHT DE VIJFHEERENLANDEN

NR.: 1

58e jaargang MAART 2024

DE DOMPHOORN

Driemaandelijkse uitgave van
Natuur- en Vogelwacht
De Vijfheerenlanden

Nr. 1 58e jaargang MAART 2024

Redactie:

Dhr. D. Kerkhof,
Vianen

Mevr. J. Lemcke,
Schoonrewoerd

Redactieadres:

dkerkhof@xs4all.nl
06-51042553

Sponsors:

Autobedrijf Van Zessen
Lexmond

Van de Scheur Logistiek
Vianen

Case Electronics
Arkel

Bankrekeningnummer:

NL 57 RABO 0301 9643 94

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden door het ingevulde aanmeldingsformulier te sturen naar de ledenadministratie via ons adres: Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd of dit, tijdens openingsuren, af te geven in ons verenigingsgebouw De Schaapskooi. Aanmelden kan ook via onze website www.natuurcentrum5hl.nl

Adreswijzigingen en opzeggingen dienen schriftelijk kenbaar gemaakt te worden aan de ledenadministratie via ons postadres, hierboven vermeld, of via het e-mailadres: info@natuurcentrum5hl.nl

Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Eventuele opzeggingen dienen uiterlijk 1 november voorafgaand aan het beoogde jaar bij de ledenadministratie gemeld te worden.

De contributie bedraagt minimaal:

- voor jeugdleden tot 16 jaar € 7,50
- voor leden € 15,00

Uiterste inleverdata kopij DompHoorn bij de redactie

voorjaarsnummer	20 februari
zomernummer	20 mei
herfstnummer	20 augustus
winternummer	20 november

Aanwijzingen voor auteurs

De Dompfoorn is bedoeld voor verenigings- en werkgroepnieuws, excursieverslagen en artikelen over natuur en landschap en het beheer en behoud daarvan. De nadruk ligt sterk op De Vijfheerenlanden.

Teksten graag als platte tekst aanleveren in een gangbaar tekstprogramma, zoals Word. Bijschriften bij foto's en tabellen liefst aan het eind van de tekst plaatsen; in de tekst zelf alleen de nummers van foto's en tabellen vermelden op de gewenste plek. Tabellen bij voorkeur los aanleveren als Excelbestand.

Foto's moeten van goede kwaliteit zijn en los (dus niet in de tekst) aangeleverd worden in hoge resolutie: 300 dpi. In byte: 1-4 MB.

De redactie kan een artikel inkorten of formuleringen wijzigen t.b.v. de leesbaarheid.

INHOUDSOPGAVE

01	Boekenlijst online	40	Pagina's voor de jeugd
01	Nieuw in de Groene Winkel	42	Grote schoonmaak Schaapskooi
02	Expositie Frans Broekhof tot begin april	43	Vacature Beheergroep Schaapskooi
03	Expositie Ger Kanters vanaf begin april	44	Pestvogels in Houten
04	Bijdrage Rabobank Duurzaamheidsfonds		
04	Contributieperikelen		
05	Algemene Ledenvergadering 17 april 2024		
06	Jaarverslag 2023		
18	Cursus beginnend vogelaar 2024 begonnen...		
20	Plantaardigheden – Deens lepelblad		
22	Activiteiten april t/m september 2024		
23	Evenementen 2024		
24	Resultaten vogeltellingen (2022-)2023		
30	Bosexkursie Woudenberg 19-11-2023		
31	Excursie in de Flevopolder 17-12-2023		
32	Vogelexcursie Koorwaardplas 21-12-2023		
34	Eindejaarsplantenjacht 2023		
36	Mossenexcursie Leerdam 10-02-2024		
38	Huismus heeft hulp nodig		

Boekenlijst online

Collectiebeheerder Cees Gielis heeft een lijst gemaakt van alle ruim 200 tweedehandsboeken die te koop zijn. Geïnteresseerd? Kijk op:
<https://natuurcentrum5hl.nl/publicaties/lectuur>

Nieuw in de Groene Winkel

Het Natuur Fotografen Gilde (NFG) vergadert al decennialang met grote regelmaat in De Schaapskooi. Veel NFG-leden hebben al eens of zelfs meerdere keren presentatieavonden bij ons verzorgd.

Het NFG brengt ook jaarboeken en jubileumboeken uit, hier staan werkelijk prachtige natuurfoto's in. Deze boeken zijn nu ook te koop in de Groene Winkel. Het is zeker de moeite waard om ze eens in te kijken.

De prijs van een jaarboek is € 9,95 en voor een jubileumboek betaalt men € 19,95.

Omslagfoto: pestvogel. Foto: Sander Goldbach.

Openingstijden van Natuurcentrum De Schaapskooi:

- Op donderdag: 19.00 – 23.00 uur
Op zaterdag: 10.00 – 16.00 uur
Op zondag: 13.00 – 16.00 uur (alleen in de maanden mei t/m augustus)

Kijk voor de laatste berichten op onze website: www.natuurcentrum5hl.nl

EXPOSITIE FRANS BROEKHOF TOT BEGIN APRIL

Van begin januari 2024 tot begin april exposeert Frans Broekhof, de huidige secretaris van de vereniging, een selectie uit zijn verzameling foto's van vogels. Wie dit in het maartnummer van *De Dompfoorn* pas leest en de expositie nog wil zien, moet dus onverwijld naar De Schaapskooi.

De hobby van Frans is zo'n tien jaar geleden begonnen toen hij regelmatig verbleef op de camping van Ellewoutsdijk in Zeeland en daar de voor hem vreemdste vogels aantrof in de zogenaamde inlagen achter de dijk van de Westerschelde. Een foto is snel genomen en daarna opzoeken wat er was gefotografeerd. Inmiddels heeft hij zo'n 250 soorten gefotografeerd, mooi en minder mooi.

Van vogels op een stokje tot meer kunstzinnige platen. Van heel gewone alledaagse vogels tot zeldzaam voorkomende exemplaren. Op de expositie zijn ook fraaie vogels uit de Spaanse provincie Extremadura te zien en uit de Ebrodelta.

Alle foto's zijn gemaakt met respect voor de natuur, genomen met een Nikon 850 body met vaste telelens van 300 mm met 1.7 converter. De foto's zijn nabewerkt met Photoshop en zo nodig met Topaz Dnoise.

EXPOSITIE GER KANTERS VANAF BEGIN APRIL

Mijn naam is Ger Kanters, ik ben samen met mijn vrouw in 2017 in Schoonrewoerd komen wonen en heb hier mijn draai goed gevonden. Nu mag ik in de Schaapskooi exposeren met mijn schilderijen.

Ik schilder al 'n hele tijd, het is begonnen met droedels in de kantlijn van de krant, tot mijn vrouw zei: jammer dat je daar niks mee doet want je tekent best goed eigenlijk. Dit was ruim 45 jaar geleden.

Van het een kwam het ander.

Het toeval wil dat de kunstschilder Theo Rasenberg (wereldberoemd in Breda en omstreken) proefkonijnen zocht voor een op te starten schildercursus. Het mes sneed aan twee kanten, ik leerde er wat van en hij kreeg feedback m.b.t. het lesgeven.

Ik doe het voor mijn plezier en ben dus nog steeds amateur, maar ik vind het wel leuk om mijn schilderijen te laten zien.

BIJDRAGE UIT RABOBANK DUURZAAMHEIDSFONDS

Secretaris Frans Broekhof neemt de cheque in ontvangst. Foto's Henk Looij.

In de ALV van 2023 is de toekomstvisie vastgesteld. Een van de plannen in die visie betreft het vervangen van de tent door een vast gebouw, om daarmee meer ruimte te maken voor natuureducatie. Dat is behoorlijk ambitieus en kost tijd, inzet en natuurlijk ook euro's. Toen Jan Vink het bestuur wees op de mogelijkheid om een bijdrage uit het Rabobank

Duurzaamheidsfonds aan te vragen, zagen wij daar een mooie kans om een startbudget voor dit plan te krijgen. Wij zijn dan ook heel blij dat de Rabobank ons € 7.500 euro schonk uit het Duurzaamheidsfonds om als startkapitaal in te zetten. Met dit bedrag kunnen we makkelijker andere fondsen aanvragen om zo de financiën voor het plan rond te krijgen.

CONTRIBUTIEPERIKELEN

Veranderingen in de automatisering (een nieuw pakket voor de ledenadministratie) lopen soms niet van een leien dakje.

Bij het vorige decembernummer heeft niet iedereen de juiste brief ontvangen met de oproep om de contributie te betalen. En veel leden die hadden aangegeven via automatische incasso te betalen, kregen juist wel een brief. Dat leidde tot verwarring. Daarbovenop kwam het bericht van de ING Bank (onze rekening voor contributie-inning) dat per 1 december jl. de rekening was opgeheven omdat een lid van ons bestuur niet in het zogeheten UBO-register stond. Dit register is in het leven geroepen om witwassen tegen te gaan. Als bestuur waren we hier niet van op de hoogte en berichten van de ING Bank hebben ons niet bereikt. Heel vervelend, want nu kregen

veel leden bij betaling het bericht terug dat het bedrag niet afgeschreven was omdat de rekening niet bestond. Gelukkig hebben velen van u naar ons gereageerd en hebben we snel actie kunnen ondernemen.

Treft u bij deze *Domphoorn* een brief aan om alsnog de contributie te voldoen, dan hebben wij u niet kunnen bereiken via e-mail. Uw email-adres ontbreekt in onze administratie, of is niet meer juist. U kunt ons enorm helpen door enerzijds uw contributie alsnog te betalen, en door ons een e-mail te sturen op info@natuurcentrum5hl.nl met uw naam en adres, zodat we onze administratie bij kunnen werken.

Ons banknummer voor de contributie is:
NL 57 RABO 0301 9643 94

ALGEMENE LEDENVERGADERING 17 APRIL 2024

Tijd: **woensdag** 17 april 2024, 20.00 uur. Plaats: De Schaapskooi. Zaal open om 19:30 uur.

1. Opening.
2. Verslag Algemene Ledenvergadering 20 april 2023.
Het concept-verslag zal ter vergadering gereedliggen.
3. Ingekomen stukken en mededelingen.
4. Jaarverslagen bestuur en werkgroepen (zie dit nummer van *De Dompfoorn*, pag. 6-17).
5. Financieel jaarverslag.
 - a. Jaarrekening.
 - b. Balans.
 - c. Verslag kascommissie.
 - d. Decharge bestuur.
 - e. Verkiezing lid en vervangend lid kascommissie. De kascommissie bestaat uit Hans de Labije en Wim van Leeuwen. Hans de Labije is aftredend. Leden die zijn plaats willen innemen, kunnen contact opnemen met secretaris Frans Broekhof.
 - f. Begroting.
6. Verkiezing bestuursleden. Mevrouw Jantje Lokken treedt af en is niet herkiesbaar. Na haar aftreden bestaat het bestuur uit zes personen. Het maximale aantal bestuursleden is negen, het bestuur heeft echter geen voordrachten opgemaakt voor de drie vacatures.
Met inachtneming van art. 5 lid 4, 5 en 6 van het Huishoudelijk Reglement kunnen leden tot uiterlijk acht dagen voor de Algemene Ledenvergadering kandidaten voordragen. Een voordracht moet gedaan worden door ten minste acht leden van ten minste zestien jaar oud, kandidaten moeten zich schriftelijk bereid hebben verklaard een benoeming te zullen aanvaarden.
7. Contributie. Het bestuur stelt voor de (minimum)contributie met ingang van 2025 te verhogen van € 15 naar € 20 per jaar. Voor jeugdleden tot 16 jaar blijft de (minimum)contributie € 7,50.
8. Rondvraag.
9. Sluiting.

Verhoging contributie

Energiekosten, verzendkosten, drukkosten... Ook voor de Natuur- en Vogelwacht stijgen alle kosten snel. De inflatie is niet te ontkennen. Dat maakt het nodig dat wij voorstellen om de contributie verhogen van 15 euro per jaar naar 20 euro per jaar. En ja: dat is een forse stijging. Dat is nodig om onze activiteiten ook in de toekomst te kunnen blijven uitvoeren. Zo kunnen we met elkaar blijven zorgen voor de natuur in onze regio. We kunnen *De Dompfoorn* blijven maken en versturen. En De Schaapskooi en het omliggende terrein als belangrijke plek voor samenkomst en educatie onderhouden en exploiteren.

Dank!!!

Heel regelmatig worden wij verblijd met giften in geld of in natura.

Zo zijn er leden die standaard (veel) meer contributie betalen dan het minimumbedrag. Van anderen ontvangen wij eenmalige schenkingen, soms van aanzienlijke bedragen.

En dan zijn er nog de bijdragen in de vorm van bijvoorbeeld boeken of onbezoldigde werkzaamheden.

Alle gulle gevers worden bij dezen heel hartelijk bedankt!

JAARVERSLAG 2023

Vogelwerkgroep: vogeltellingen

Henk Vermeer

In en rond Heukelum en de Linge hebben mensen van onze vereniging systematisch verschillende telprojecten voor Sovon uitgevoerd. Van september tot en met april telden we de watervogels op de Linge en aangrenzende uiterwaarden vanaf de brug bij Leerdam tot aan Kedichem, inclusief de Koornwaardplas. Met de boot, gedeelten te voet of met de fiets.

Tevens zijn slaappleatsen geteld van grote zilverreigers aan de Nieuwe Zuiderlingedijk en aalscholvers langs de Koornwaardplas.

In het voorjaar telden we de nesten van broedende blauwe reigers aan de Nieuwe Zuiderlingedijk en broedende roeken in het Heukelumse Bos en in het stadje langs de Linge. In voorjaar en zomer zijn drie MUS-tellingen gedaan in Heukelum.

Langs de Huibert, langs het Merwedekanaal en Neder-Heicop telden andere leden van onze vereniging de watervogels. Zij telden veelal te voet, een stukje vanuit de auto en op verschillende plaatsen met de telescopen in (plasdras)weilanden, grienden en langs wattergangen. Daar zijn ook slaappleatsen geteld van grote zilverreigers.

Bovenstaande tellingen zijn uitgevoerd op vastgestelde plaatsen en vastgestelde tijdstippen. De aantallen getelde vogels zijn digitaal doorgegeven aan Sovon, die door onze en vele andere tellingen in het land inzicht krijgt hoe het met de verschillende vogelsoorten is gesteld.

Elders in deze *Domphoorn* kunt u meer lezen over hoe de tellingen zijn uitgevoerd, door wie, en wat de uitkomsten zijn.

Henk Vermeer, Bart de Groot en Dirk Feij in Dirks zalmschouw op de Linge, tijdens de koffiepauze op 16 februari 2024.

Even later vloog een jagend vrouwtje blauwe kiekendief over, hun dag was weer goed!

Nestkastenwerkgroep

Rien de Keijzer, Chris Kramer, Piet Solleveld & Arie Versluis

In het afgelopen jaar hebben we de noodzakelijke controles van de nestkasten weer kunnen uitvoeren. De resultaten waren erg wisselend. Regelmatig moesten we een nestkast repareren. Helaas verliezen we ook adressen door

verhuizingen e.d. Nieuwe bewoners zijn niet altijd blij met een uilenpaartje onder hun dak. Daarom blijven we steeds op zoek naar nieuwe locaties. In het jaar 2023 zijn er geen jongen geringd, m.u.v. jonge ooievaars. Hier-

2023	Aantal kasten	Broedparen	Mislukt	Jongen
Bosuil	16	5	0	8
Steenuil	36	14	2	35
Kerkuil	29	9	4	18
Torenvalk	19	7	0	30
Zwarte stern (vlotjes)	20	14	6	13
Totaal	120	49	12	104

	Broedparen	Waarvan mislukt	Uitgevlogen jongen
Kerkuil			
2021	13	1	46
2022	12	2	37
2023	9	4	18
Steenuil			
2021	14		42
2022	14		37
2023	14	2	35
Bosuil			
2021	6	1	13
2022	2		?
2023	5		8
Torenvalk			
2021	6		25
2022	7	1	19
2023	7		30
Zwarte stern			
2021	12	2	13
2022	12	1	22
2023	14	6	13

boven een overzicht van de broedresultaten van het jaar 2023. In de *Domphoorns* van 2023 stonden enkele verslagen van onze bevindingen.

Opmerkingen

Bosuilen: 1 volwassen exemplaar werd dood in een nestkast gevonden en 1 verdronken in een sloot bij de nestkast.

Steenuilen: Bij 2 nestkasten werden de jongen waarschijnlijk door een steenmarter uitgemeord. We hebben deze kasten vervangen door een marterproof nestkast. Op één locatie werd een nestkast na jaren weer eens succesvol gebruikt door een paartje.

Mezenkastjes 2023	Aantal totaal	Broedseel koolmees	Broedseel pimpelmees	Geen broedseel
Boomgaard Kerkweg	14	5	1	8
Boomgaard Biezenweg	21	13	4	4
Gebied achter de Schaapskooi	De mezenkastjes werden goed bezet. Er broedde waarschijnlijk ook een paartje bonte vliegenvangers!			

Op ons eigen terrein broedden o.a. 1 paartje grauwe vliegenvangers, 2 paartjes boomkruipers, 4 paar spreeuwen en 6 paar huis/ringmussen. Het paartje bosuilen bracht 2 jongen groot.

Kerkuilen: Bij 5 broedparen vlogen in totaal 18 jongen uit. In totaal slechts 18 jongen uitgevlogen. Op één adres treffen we al 2 jaar 14-20 eieren aan, zonder dat er één uitkomt.

Torenvalk: Een mooi aantal jongen vloog uit.

Zwarte sterns: Bijzonder was dat er op 2 vlotjes 4 eieren bebroed werden. Het betreft de enige broedlocatie in het hele gebied van de Linge.

We geven ook weer een overzicht van de broedresultaten in de afgelopen drie jaar.

Op enkele locaties werden de **nestkastjes schoongemaakt**, daarbij noteerden we bijzonderheden, zie de tabel Mezenkastjes 2023.

Huiszwaluwtoeren: De huiszwaluwtoeren achter de Schaapskooi heeft nog geen broedgevallen opgeleverd.

Ooievaars: Dit jaar werden er 2 jongen geringd uit het nest bij de Schaapskooi. Zie ook de verslagen in *De Domphoorn*. Door de webcam bij het nest konden belangstellenden het hele seizoen de ontwikkelingen volgen op onze website.

Ijvogels: We hebben geen gegevens kunnen verzamelen van de resultaten bij de nestplaatsen die we onderhouden. Op enkele locaties werd wel gebroed.

Afsluitend: Alle nestkasten zijn schoongemaakt in het najaar. Nu wachten we weer op het voorjaar. Eind april starten we met de vlotjes van de zwarte sterns en daarna doen we controles bij de uilenkasten. Hopelijk zal het aantal bezette nestkasten weer eens toenemen. De verkoop van onze nestkasten, groot en klein, ging het hele jaar door en de voorraad werd steeds aangevuld.

De vogelcursus voor beginnende vogelaars werd in 2023 opnieuw georganiseerd. De vier avonden theorieles in de Schaapskooi stonden weer onder leiding van Hans de Braal. Ruim 35 cursisten gaven zich op, Arina verzorgde de administratie en Arie de catering. De excursies werden goed bezocht en zorgden voor veel onvergetelijke vogelwaarnemingen.

De gidsen Rien, Piet, Koos, Frans en Teus worden bedankt voor hun inzet. We bezochten de Everdinger Waarden meerdere keren, de Zouweboezem, omgeving Lappenheide/Acquoy, de Koornwaard bij Heukelum en het gebied

achter de Schaapskooi. De cursisten werd gevraagd om een verslagje te maken voor de DompHoorn. Dit werd door meerderen opgepikt en gaf een goede indruk van de ervaringen. Extra mooi gemaakt met foto's.

De vogelcursus 2023 heeft ook een aantal nieuwe leden opgeleverd, die werkelijk actief geworden zijn in onze vereniging. Daarom besloten we dit voorjaar (2024) opnieuw een vogelcursus te organiseren. Het leverde toch weer 30 cursisten op. Enkele cursisten van 2023 doen weer mee met de excursies.

Ook in 2023 is de plantenwerkgroep het hele jaar actief geweest.

's Winters is er een winterprogramma met lezingen eenmaal per maand en 's zomers (van april tot september) gaan we om de andere week het veld in.

In het winterprogramma is er, naast andere onderwerpen, aan twee onderwerpen specifieke aandacht besteed: herkennen van bomen in de winter en het herkennen van schijngrassen.

Aan de hand van verzameld materiaal legde Jules Klees uit wat de kenmerken zijn waaraan bomen in de winter te herkennen zijn. Tijdens een excursie in Amelisweerd later in het winterseizoen kon dat uitgebreid geoefend worden. In het zomerprogramma is daarna nog een excursie uitgevoerd naar het herkennen van bomen in blad.

Tweede speerpunt was het herkennen van schijngrassen (zeggen, russen, biezen enz.). Dit om de kennis van deze moeilijke plantengeslachten te verbeteren en te helpen bij de herkenning in het veld. In het zomerprogramma is een excursie uitgevoerd naar natuurgebieden van het Zuid-Hollands landschap in de Krimpenerwaard om met name zeggen van blauwgraslanden te bekijken.

Het zomerprogramma was een afwisseling van inventarisatiewerk en excursies naar ter-

reinen met interessante flora, zoals de bermen langs de Huibert, waar we in april veel wit hongerbloempje vonden.

De inventarisaties zijn en blijven een belangrijk element van het programma om daarmee te helpen de kennis van de flora in de Vijfheerenlanden te vergroten.

Opnieuw is een kilometerhok geïnventariseerd. We kiezen voor kilometerhokken die matig of slecht geïnventariseerd zijn. In 2023 is een kilometerhok langs de Weverwijk geselecteerd. Dankzij de medewerking van de familie Hoeke kon geïnventariseerd worden in de weilanden en langs slootkanten in het hart van het kilometerhok. Waar tot 2020 in totaal 48 soorten waren gemeld in dat kilometerhok, is na de inventarisaties van de Plantenwerkgroep het voorkomen van 240 soorten in dat kilometerhok vastgesteld.

In de winter is contact gelegd met beheerders van natuurgebieden om de mogelijkheden te verkennen dat de Plantenwerkgroep een bijdrage levert aan de kennis van de wilde flora in die natuurgebieden. Dat heeft geresulteerd in mogelijke bijdragen die verspreid over een aantal jaren kunnen worden opgepakt. In 2023 is daaruit voor het Utrechts Landschap een inventarisatie van een aantal slootvegetaties in natuurgebied Autena uitgevoerd.

Verreweg het meeste inventarisatiewerk is

Op zoek naar pionierplanten van het zoetwatergetijdgebied in ZHL-reservaat het Kerbergsrak langs de Lek bij Lexmond. Een glibberig karwei! Foto: Willebrord Dorresteijn.

echter gedaan voor Waterschap Rivierenland. Met het Waterschap is overeengekomen dat de Plantenwerkgroep de ontwikkeling van de vegetatie in het nieuw ingerichte waterbergingsgebied Vierhoeven aan de Bolgerijsekade zal uitvoeren. In 2023 is volgens verschillende methoden (Tansley-opnamen, stippenkaarten en Braun-Blanquet-opnamen) de huidige vegetatie in kaart gebracht. Als Plantenwerkgroep hebben we het geluk met Dick Kerkhof iemand in huis te hebben met veel kennis van inventarisatiewerk en vegetatieopnamen. De kennis van de flora wil het Waterschap gebruiken voor de wijze van beheer van het terrein.

Het inventarisatiewerk werd afgewisseld met excursies naar afwisselende, botanisch interessante terreinen. De expeditie naar bermen met wit hongerbloempje, de bomenexcursie in het Lingebos en de zeggenexcursie naar de blauwgraslanden in de Krimpenerwaard zijn al

genoemd. In ons werkgebied zijn verder een ouder waterbergingsgebied bij Hagestein, de Middelwaard bij Vianen en het Kersbergsrak bij Lexmond bezocht.

Bijzonder was de eendaagse excursie naar Zeeland. We waren daar te gast bij Natuurmonumenten en konden een aantal afwisselende terreinen bezoeken. Op plaatsen waar je normaal geen toegang toe hebt. Met vegetatietypen en planten die je in de Vijfheerlanden niet aantreft.

Aan de activiteiten werd doorgaans door 10-12 personen deelgenomen.

Deze werkwijze met een winterprogramma en een zomerprogramma met afwisseling van inventarisatiewerk en excursies naar leuke gebieden wordt in 2024 voortgezet. In 2024 staan een aantal bezoeken aan terreinen van het Utrechts Landschap en het Zuid-Hollands Landschap op het programma.

Het jaar 2023 gaf een forse uitbreiding van het aantal activiteiten voor wat betreft educatie. Hieronder vallen activiteiten die we zelf organiseren en activiteiten op verzoek van anderen (Stichting Bindkracht, basisscholen, kinderfeestjes en clubuitjes). In totaal ongeveer 35 activiteiten! Hierbij een overzicht in enkele tabellen.

Eigen activiteiten

Datum	Activiteit	Aantal kinderen
5-jan	Nestkastje/notenrekje	30
2-mrt	Uilendag	44
15-apr	Nationale Bijtelling	6
4 & 6-mei	Vogels, bloemen, insecten	26
24-jun	Slootjesdag	16
jun - aug	Gezinswandelingen	114*)
22-sep	Open Dag	50
19-okt	Paddestoelendag	26
20-okt	Herfstwandeling	6
28-dec	Vogelvoer maken	15

*) meest volwassenen

Samenvattend:

Men weet ons steeds beter te vinden. Op de nieuwe website staat uitgebreide informatie voor belangstellenden om een natuuractiviteit te kiezen. De aankondigingen in de huis-aan-huis-blaadjes en dergelijke werken daar ook aan mee. De samenwerking met Stichting Bindkracht geeft ons bekendheid in de scholen.

Bijna 1000 kinderen en volwassenen kwamen door ons in contact met de natuur. In *De Domphoorn* stonden meerdere sfeerverslagen van natuuractiviteiten.

In 2024 willen we hier verder mee gaan. Enkele scholen hebben al weer een afspraak

Excursiewerkgroep

We hebben dit jaar 17 excursies georganiseerd, met in totaal 159 deelnemers. Van de meeste excursies is een verslag gepubliceerd in *De Domphoorn*, zie bijgevoegde tabel. In het kort volgt hierna iets over de andere excursies.

Workshops samen met Stichting Bindkracht

Periode	Activiteit	Aantal kinderen
Voorjaar	7x uilenballen pluizen	63
Zomer	1x slootbeestjes	28
Herfst	3x kriebelbeestjes practicum	39
Winter	4x vogelvoer maken	64

Opmerking: deze workshops werden na schooltijd in diverse basisscholen gegeven en zorgden voor vervolglussen onder schooltijd.

Lessen op/voor scholen

School	Activiteit	Aantal kinderen
Vianen	Veldles in de uiterwaard	29
Lexmond	Vogelvoer gemaakt	70
Leerdam	Herfstles met blaadjes en paddestoelen in bosje Loosdorp	25
Leerdam	Idem	28
Leerbroek	Idem	31
	Veldlessen gymnasium	84

Overige activiteiten

Vijf keer verzorgden we een kinderfeestje of een clubuitje	77
--	----

gemaakt voor buitenlessen! En... er zijn nog enkele duizenden basisschoolkinderen die we nog niet bereikt hebben. Het grote voordeel van activiteiten voor scholen is, dat we dan alle kinderen bereiken en niet alleen degenen die door (groot)ouders gebracht worden. Bij alle activiteiten worden de begeleiders actief betrokken bij onze activiteiten.

Een vast groepje vrijwilligers voeren de activiteiten/lessen uit, met heel veel plezier! Dank jullie wel daarvoor. Onze namen: Aart, Siska, Sjanie, Paul, Chris, Lida en Pieter. Sjanie is sinds kort mee gaan doen, en wie zijn de volgende?

Bart de Groot

De eerste excursie was op 29 januari o.l.v. Jules Klees naar het Von Gimborn Arboretum in Doorn. Jules als hovenier weet heel veel van bomen. We zagen hier o.a. de slangeden, de moerascipres en de watercipres, de zwarte walnoot en de reuzenlevensboom.

Op 19 februari liepen we de ijsvogelroute bij Asperen, met Bart als gids. We begonnen bij het vroegere gemeentehuis, dat gebouwd is op de plek waar een kasteel gestaan heeft. Daarna liepen we via de Oude Zuiderlingedijk naar de Wiel van Asperen met ganzen, kuif- en krakeenden, dit pad is een beetje modderig. We staken over naar de Nieuwe Zuiderlingedijk, waarbij we door Asperen en een griend liepen. Deze dijk is nog aangelegd omstreeks 1800 door Napoleon om Asperen en Heukelum te beschermen tegen hoog water op de Waal. In de polder onderaan deze dijk zijn nieuwe ondiepe plassen gegraven voor de vogels, zoals de grutto, kokmeeuw, Kievit en grote zilverreiger.

We gingen dit jaar tweemaal naar De Biesbosch, op 14 mei met Eduard en op 10 september met Koos. We reden met Eduard langs de diverse plassen aan de linkerkant, stopten een aantal keren en zagen veel vogels, zoals de kluut, kuifeend, visdief, gier- en huiszwaluw, rietzanger, zwartkop, wulp en de zwartkopmeeuw. We hoorden ook de nachtegaal.

Met Koos maakten we een wandeling bij het Biesboschrestaurant, met onderweg grote en kleine zilverreigers en de grasmus, fuut en witte kwik, en diverse vlinders, zoals de dagpauwoog en de atalanta.

Jules gaf op 11 juni een excursie bij de Stichtse Brug voor de orchideeën en de vlinders. Het KNMI had slecht weer met storm opgegeven en er zijn maar drie personen meegegaan.

De volgende excursie, gepland op zaterdagavond 17 juni, vertrek Vianen om 20:00 uur, met Jules naar de Posbank, is niet doorgegaan. We wilden op zoek gaan naar de nachtzwaluw, maar er waren geen deelnemers.

In 2024 gaan we weer verder met excursies in de buurt of verder weg. We gaan natuurlijk weer vogels kijken in de Biesbosch, de Zouweboezem, op Texel, enz.

Jules Klees heeft onze excursiecommissie verlaten, in de afgelopen 20 jaar heeft Jules heel veel excursies voor ons bedacht en verzorgd.

Jules, bedankt.

Datum	Terrein(en)	Hoofdonderwerp	Deelnemers	Verlag in <i>Domphoorn</i>
29-jan	Doorn, Von Gimborn Arboretum	Bomen & struiken	13	
19-feb	Asperen, Ijsvogelroute	Vogels	14	
12-mrt	Nieuwegein, Rijnhuizen	Stinzenplanten	9	jun-23
26-mrt	Strijen, Hollands Diep	Vogels	10	jun-23
16-apr	Zouweboezem	Vogels	11	jun-23
30-apr	Everdingen, 't Spoel	Vogels	8	jun-23
14-mei	Biesbosch	Vogels	6	
28-mei	Udenhout, De Brand	Boomkikker & vogels	12	sep-23
11-jun	Stichtse Brug	Orchideeën & vlinders	3	
17-jun	Rheden, Posbank	Nachtzwaluw	0	
16-jul	Deelerwoud	Vogels, planten	4	sep-23
20-aug	Schouwen-Duiveland, Plan Tureluur	Vogels	10	dec-23
10-sep	Biesbosch	Vogels	13	
6-13-okt	Texel	Vogels	20	dec-23
29-okt	Wageningen, Belmonte Arboretum, Arboretum De Dreijen	Bomen & struiken	4	dec-23
19-nov	Woudenberg	Wandelen & paddestoelen	10	mrt-24
17-dec	Flevopolder	Vogels	12	mrt-24

Redactie *De Domphoorn*

Dick Kerkhof

Van *De Domphoorn* verschenen zoals gebruikelijk vier nummers. Verheugend is de toena-

me van het aanbod van artikelen en foto's en ook van de kwaliteit daarvan.

De avonden in deel 1 (januari t/m maart) waren goed bezocht met een gemiddelde van 55 personen. Echter in deel 2 (september t/m december) hebben we wisselende resultaten geboekt wat betreft de bezoekersaantallen. Het gemiddelde was 43 personen.

Er waren problemen om onze presentaties in de krant aangekondigd te krijgen, maar dat lijkt nu opgelost te zijn. Verder hadden we veel last van de wegomleggingen rond Schoonrewoerd en Zijderveld. Hierdoor was de Schaapskooi slecht bereikbaar en moest men soms heel ver omrijden. Ook hebben we tweemaal een avond last gehad van een code

Deel 1

Presentator	Onderwerp	Datum	Bezoekers
Henk Tromp	Extremadura	12/01/2023	62 personen
Hans Kunstman	Paddenstoelen	26/01/2023	50 personen
Rob Benninges	Macrofotografie vanuit luie stoel	09/02/2023	46 personen
Wiggele de Haas	Steltlopers in Nederland	23/02/2023	64 personen
Teus van Ravesteijn	Bargerveen	09/03/2023	51 personen
Leden voor leden	Diverse onderwerpen	23/03/2023	59 personen

Deel 2

Presentator	Onderwerp	Datum	Bezoekers
Dick Kerkhof	Natuur in de Vijfheerenlanden	05/10/2023	52 personen
Jan van der Geld	Natuur in Lapland	19/10/2023	56 personen
Jako van Gorsel	Kustvogels	02/11/2023	28 personen
Hans de Braal	Veelzijdig IJsland	16/11/2023	58 personen
Bert Vos	Stinzenplanten	30/11/2023	28 personen
Angela de Wild	Oog voor het kleine, wat kruipt en sluipt.	14/12/2023	40 personen
Jan Tuin	Paddestoelen in het Kralingsebosch	28/12/2023	44 personen

geel alarm, voor een zware storm, gladheid en mist.

Gelukkig kon ik veel mensen voor een redelijke prijs contracteren, dit wordt echter steeds moeilijker. Maar er werden veel lootjes verkocht en zodoende kunnen we terug zien op een mooi positief resultaat. Dit is mede mogelijk gemaakt door Etta (lootjes), Arie en Siska die altijd achter de bar staan. Bedankt hiervoor.

Het is fijn dat we een vaste kern van trouwe bezoekers hebben, aangevuld met passanten. Dus sluiten we dit jaar af met een positief gevoel.

Amfibieënwerkgroep

Henk Looij

Zonder de gedrevenheid en kennis van Thijmen den Besten verder gaan met het overzetten van padden en andere soorten amfibieën in 2024 zal niet meevallen. Maar we gaan het natuurlijk proberen, daarvoor is deze activiteit te belangrijk. In februari 2024 heeft de eerste vergadering van de werkgroep plaatsgevonden. Met een paar nieuwe leden erbij zijn de taken onderling verdeeld en gaan we ervoor. Een best aantal overzetter heeft jarenlange ervaring. Daar vertrouwen we op voor een goede voortgang. Nieuwe helpers en doeners zijn welkom in 2025.

In 2023 zijn 2282 amfibieën geregistreerd. Levend overgezet: 103 salamanders, 1360 padden, 65 kikkers en 3 kamsalamanders.

Een nest van de appelstippelmot (*Yponomeuta malinellus*) met poppen en vraatzuchtige rupsen.

Hoogstamboomgaard 'Het Oudemannenhuis' te Hagestein

Ruth van Bruggen

Aan het begin en einde van het jaar werd er weer elke zaterdagochtend, en soms nog vaker, gesnoeid. Met ons gekrompen ploegje zijn we extra vroeg in het najaar begonnen.

Het snoeihout werd opgeruimd, het gras een paar keer gemaaid en de ladders weer met lijnolie ingesmeerd.

Door het koude en natte voorjaar is het grootste deel van de appelbloesem verloren gegaan. Daarna kwam de appelstippelmot (zie de foto). Voor het einde van het jaar waren de bladeren weer volledig teruggegroeid, maar de vruchtzetting herstelde zich niet waardoor er maar weinig appels waren.

Er waren wel aardig wat peren, maar in het begin van het plukseizoen konden de fruitpersers er, bij gebrek aan appels, weinig mee. Later bleken er ergens toch nog appels te zijn (Domphoorn december '23 blz. 37) waardoor er toch nog een bestemming voor 1070 kg Zwijndrechtse Wijnperen en andere peren kwam.

De tien in 2022 aangeplante Brederodeperen-

bomen hebben in de droogste tijd van de zomer water gehad en groeien goed.

In samenwerking met de heer Henri Groeneveld is er een plattegrond van de boomgaard gemaakt waarop alle 278 bomen met tientallen verschillende soortnamen staan aangegeven.

In november kwamen we erachter dat het plan Gaasperwaard 3 – bedrijventerrein, tegenwoordig "werklandschap" genoemd – vaart krijgt. In het plan stond, ondanks eerdere toezeggingen, een rode lijn dwars door de boomgaard. We hebben de gemeente schriftelijk aan de toezeggingen herinnerd en de waarde van de boomgaard als landschapselement bepleit. In een inloopavond hebben we in opbouwende gesprekken ons standpunt toegelicht en voorstellen gedaan hoe de boomgaard in de komende structuurvisie ingepast zou kunnen worden.

Het jaar werd overschaduwd door het overlijden van onze zeer actieve vrijwilliger Peter Verschoor (*De Domphoorn* sept. '23 blz. 16).

Afgelopen jaar heeft de knot- en fruitploeg weer een goede prestatie geleverd.

In 2023 werden de boomgaarden van Bas Bikker (Kerkweg), Rein de Jong (Diefdijk), Jan Koenheim (Lexmond), Andrea Roomer (Lakerveld) en Van Bommel (Schaikseweg) gesnoeid. Een geweldige prestatie van de mannen. De boomgaard van Van Bommel werd dit jaar voor het eerst gesnoeid en geplukt. Het zijn bij elkaar behoorlijk veel bomen (370) en de groep is niet zo groot.

In het voorjaar knotten we 328 knotwilgen en in het najaar nog eens 194. Ook wij hadden last van het natte voorjaar en zeer nat najaar. We konden met de versnipperaar amper aan het werk. Dit had ook gevolgen voor de eigenaren van de knotwilgen. Die moesten lang wachten eer de takken versnipperd werden. We zullen in de toekomst hier vaker mee te maken krijgen. Als alles te nat is kun je nergens met de machines terecht. Je trekt zeer diepe sporen en het materiaal zakt tot de assen in de grond. We hebben het werk zelfs een tijdje moeten uitstellen.

In het voorjaar werd er ook een opfriscursus snoeien gerealiseerd.

In de zomer werd er weer veel fruit geplukt. Het zag er eerst somber uit, want er waren veel te weinig appels. Tijdens de bloesemperiode was het zeer slecht weer en vond er een slechte zetting plaats. De peren hadden niets geleden in het voorjaar en de perenbomen zaten dus behoorlijk vol.

Uiteindelijk kwam het toch goed, omdat een attente echtgenote van een van onze medewerkers ons op de hoogte bracht van een boomgaard die jaren niet was onderhouden. Zij vond dit voedselverspilling en na koortsachtig overleg konden wij hier plukken. De boomgaard voldeed aan onze voorwaarden. Dit leverde heel veel appels op (325 kisten van 18 kilo).

Er is een refractometer aangeschaft om het suikergehalte van het fruit te kunnen bepalen en zo te weten of het fruit rijp is om te plukken. Daar hebben we flink gebruik van gemaakt. Met een refractometer bepaalt men de brekingsindex van een vloeistof of van een vaste stof. De brekingsindex van vloeistoffen wordt gebruikt voor het identificeren ervan en voor gehaltebepalingen.

We konden ook een aantal nieuwe vrijwilligers verwelkomen. Helaas hebben we afscheid moeten nemen van een van onze vrijwilligers. Op 6 november 2023 overleed Paul Clemens (82 jaar oud). Soms stoppen ook mensen omdat zij geen auto meer kunnen rijden. Zoals Bep van Lexmond, onze oudste knotter/plukker (91 jaar oud).

Alles overwegende, kunnen we terugzien op een goed jaar.

Mocht u met ons mee willen doen, dat kan altijd. Neem via mail contact op met het bestuur van de Natuur- en Vogelwacht en meld u aan.

Jaarverslag bestuur

Christa Hendriksen

Voor 2023 waren door het bestuur een aantal doelen gesteld:

- Een duidelijk beeld krijgen over waar de vereniging naar toe wil en wat daar dan voor nodig is.
- Communicatie en samenwerking met overheden verbeteren.
- Contact en samenwerking met andere natuurverenigingen verbeteren.
- Financiën op orde brengen.

Het bestuur is daarop aan de slag gegaan met het maken van een toekomstvisie. Deze toekomstvisie is in de ALV van 20 april 2023 vastgesteld. De uitvoering van de visie zal in de komende jaren plaatsvinden.

Er is een start gemaakt met het optimaliseren van de communicatie en het ontwerpen en inrichten van een nieuwe website. Eind 2023 is die prachtige nieuwe website online gegaan

(zie ook verderop in dit jaarverslag). We hebben verder nieuw en fris ogend foldermateriaal ontwikkeld.

In 2023 wisten de politieke partijen in de gemeente ons weer goed te vinden. De contacten met de burgemeester, de wethouders en ook ambtelijk zijn goed. Bij het maken van beleid dat natuur raakt wordt door de ambtenaren input gevraagd van de NVW. Zo hebben wij input gegeven voor het sportbeleid en voor het evenementenbeleid. De fracties van D66, CU en GL hebben ons bij meerdere voorstellen om een reactie gevraagd.

In samenwerking met het Utrechts Landschap hebben we een zienswijze ingediend en bezwaar gemaakt tegen het afgeven van een evenementenvergunning voor een tweetal festivals bij de Middelwaard in Vianen. Hierover zijn wij gehoord door de bezwarencommissie. Onze zienswijze heeft geleid tot een aanpassing van de vergunning, om kwetsbare vegetatie te beschermen. Ook hebben de zienswijze en het bezwaar geleid tot goede gesprekken met de organisatoren van festivals en met de gemeente, is een van de festivals naar buiten het broedseizoen verplaatst en is in het evenementenbeleid nadrukkelijk aandacht gekomen voor de natuurwaarden van de Middelwaard.

Samen met het Zuid-Hollands Landschap hebben wij actie gevoerd voor het vernatten van de Zouweboezem ten behoeve van met name kwetsbare broedvogels, waaronder het porseleinhoen en de purperreigerkolonie. Deze actie is ook opgepakt door Vroege Vogels die er een radio-uitzending over maakte. De politieke partijen van Waterschap Rivierenland werden hier ook bij betrokken. Er wordt nu met het waterschap besproken op welke manier de natuurwaarden van de Zouweboezem beter beschermd kunnen worden.

In aanloop naar de ALV van 20 april 2023 is gebleken dat de financiële administratie verbetering behoefde. Daarop is, samen met een ervaren administrateur, een nieuw boekhoudprogramma ingericht. Op dit moment worden voor de inrichting van dit programma de laatste puntjes op de i gezet, waarna de financiële administratie eenvoudiger en vooral transparanter is geworden. Dit boekhoudprogramma bevat tevens een module voor de ledenadministratie, die nu ook weer up-to-date is.

Op 1 januari 2023 bedroeg het aantal leden 877, op 31 december 2023 was dit teruggelopen tot 843, een afname van 34. Om het positief te zien: de daling van het ledenaantal was kleiner dan in 2022, toen was de afname 40.

Groene Winkel & Exposities

Jantje Lokken

Groene Winkel

Op de Open Dag van de Schaapskooi in 2023 is in de stand best veel verkocht. Vooral de geplastificeerde kaarten waren erg in trek, mede omdat deze eenmalig flink afgeprijsd waren. Ook de vele soorten ansichtkaarten zijn goed verkocht. Al met al kunnen we terug kijken op een geslaagde dag.

Exposities in de Schaapskooi in 2023

Periode	Exposant	Grote Zaal	Hal
Januari t/m maart	Margreet van Moergastel	Schilderijen	
15 maart t/m mei	Wim van Leeuwen		Beschildeerde kunsteeieren
April t/m juni	Beppie van Doorn	Schilderijen	
Juli t/m september	Jacqueline Wammes-Beringen	Schilderijen	
21 juli t/m december	Aart de Gans		Glasobjecten
Oktober t/m december	Aart de Gans	Mixed media en glasobjecten	

Exposities

In 2023 waren er vier exposities in de Grote Zaal en gedurende een flink deel van het jaar ook twee kleinere in de hal.

Bijzonder was dat Aart de Gans zijn grote expositie van *mixed media* koppelde aan een sponsoractie: de verkoopopbrengst van zijn kunstwerken was bestemd voor de vereniging.

2023 was het jaar dat we niet meer met door corona beperkende maatregelen te maken hadden. Hierdoor kon er weer als vanouds van alles worden georganiseerd en dat gebeurde ook. Zo werden er weer fotopresentatie-avonden gehouden. Hoewel we nog niet de bezoekers- aantallen van voor corona trokken, werden deze avonden redelijk goed bezocht. Voor dit soort presentaties werd zelfs een gloednieuw projectiescherm geplaatst, dit keer elektrisch te bedienen.

Verder had ons team het soms ook druk bij activiteiten welke door ons bestuur of een van de werkgroepen werden georganiseerd, ik noem er enkele. Zo hadden we vier avonden een volle bak bij de vogelcursus voor beginners en werd een cursus hoogstamfruitsnoei bij ons gehouden. Maar ook een fotocursus georganiseerd door het bekende natuurmagazine *Roots* van zes dagdelen en een fotocursus gegeven door bestuurslid Henk Looij trokken de nodige bezoekers. Ook zijn er regelmatig vergaderingen o.i.d. van onze eigen werkgroepen. Tijdens de gezellig verlopen Open Dag maar ook bij de fiets- en wandeldagen gaven wij acte de preséance en verzorgden weer de hapjes en de drankjes, maar ook bij de Nieuwjaars receptie en de vrijwilligersavond zorgden wij ervoor dat het onze gasten aan niets ontbrak.

We ontvangen al jaren lang groepen van bijvoorbeeld het Natuurfotografengilde en de Nederlandse Entomologen Vereniging, enz., ook dit jaar vroeg dat veel inzet van onze vrijwilligers. Vóór corona ontvingen wij af en toe groepen van Provincie Utrecht, de Provinciale Landschappen en organisaties van allerlei aard. Dit jaar is dat enorm gegroeid, vooral Gemeente Vijfheerenlanden maakte veel gebruik van onze accommodatie. Hierdoor en ook door het feit dat we meer hoogstamproducten verkochten aan detaillisten behaalden we een flink hogere omzet dan in de jaren voor corona.

Deze extra inkomsten waren meer dan welkom na een aantal magere coronajaren.

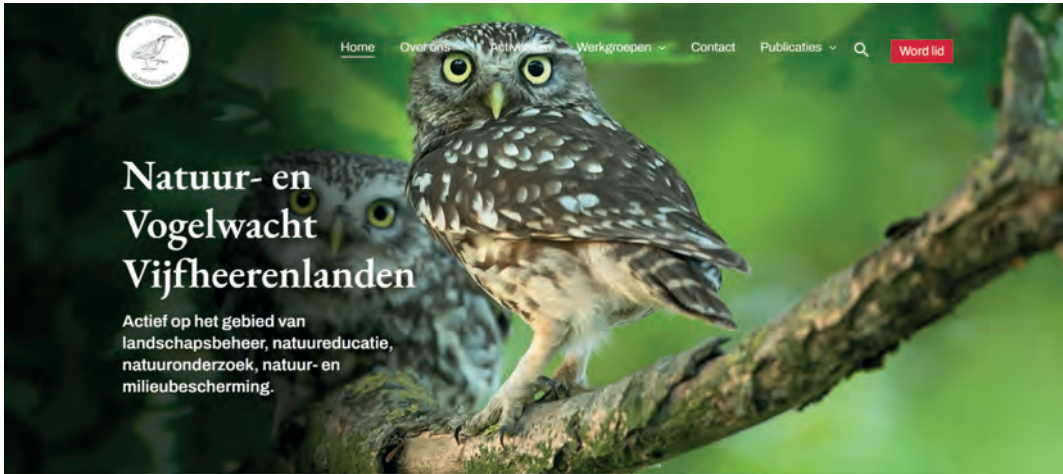
Behalve meer werk voor onze gastvrouwen en heren gaf dit alles ook meer werk voor de schoonmaakploeg, gelukkig hebben we voor dat laatste nu een vast team dat maandelijks de grotere schoonmaak doet.

Jarenlang waren we stempelpost op de laatste dag van de door de Stichting Fietsvierdaagse georganiseerde fietstochten door onze mooie regio, tijdens zo'n dag ontvingen wij soms wel 600 personen. Maar door regelgeving en door terugloop in het vrijwilligersteam van vernoemde stichting werd het lastig alles nog op de rit te krijgen. Na verandering van de naam in Stap en Trap en in samenwerking met Den Hâneker is de vierdaagse nog een aantal malen gehouden. Maar alle inspanningen ten spijt het lukte niet meer, de hoeveelheid regelgeving, de vrijwilligersinzet en de kosten werden te veel voor dit relatief kleine evenement. Den Hâneker heeft tot spijt van velen moeten besluiten om na 25 jaar te stoppen met deze ook voor ons mooie traditie, 17 mei werd voor de laatste keer gestempeld door de liefhebbers van de Fietsvierdaagse.

Ook in 2024 organiseert onze vereniging weer allerlei activiteiten bij of in De Schaapskooi, houd de activiteiten agenda in de gaten en kijk regelmatig op de website zodat u niets hoeft te missen. Wij verwelkomen u graag.

Namens het Schaapskooi-team,
Arie Versluis

De website die de vereniging jarenlang heeft gebruikt was hard aan vernieuwing toe.

Vaak hoorden wij dat de site onoverzichtelijk was en dat het niet eenvoudig was om de activiteiten te vinden. Het bedrijf 'Webpuccino' in Utrecht heeft ons in de loop van 2023 geholpen een nieuwe, frisse en gebruiksvriendelijke website te bouwen.

Het resultaat is een website met een frisse, moderne uitstraling en volop aandacht voor komende activiteiten en nieuws. Actuele fo-

to's moeten een goed beeld gaan geven van wat de vereniging uitdraagt. Veel bekende items uit de vorige website hebben een plekje gekregen zodat je niets hoeft te missen van waar wij met elkaar mee bezig zijn.

Mocht je zaken missen, een activiteit voor de website willen aanleveren: laat het ons weten. Dit kan via: henklooij@ziggo.nl en/of info@natuurcentrum5hl.nl. Uiteraard krijgt in het voorjaar de live web-cam van 'onze' ooievaars ook weer een prominente plek.

Beheer Collecties

Cees Gielis

In het afgelopen jaar is er weinig gebeurd met de collecties. Wat wel vermeldenswaard is dat gepoogd wordt om bij de afdeling Natuur van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland vergunningen te krijgen om een otter en een bever te laten opzetten. De uitslag van deze aanvragen laat al zeer geruime tijd op zich wachten, maar tot nu toe is in ieder geval nog geen afwijzing gekomen. We moeten dus blijven afwachten.

CURSUS BEGINNEND VOGELAAR 2024 BEGONNEN...

Mariëtte van Koevorden

Met de stormen die in januari over Nederland razen, stormen ineens ook de aanmeldingen binnen voor de cursus Beginnend Vogelaar. Op de eerste cursusavond zijn er 30 nieuwe cursisten. Deze les staat vooral in het teken van kennismaken met de watervogels. In theorie dan, en onder de bezielende leiding van Hans. De daaropvolgende zaterdagmorgen, 27 januari, in de praktijk met de gidsen Chris, Koos, Rien en Piet. Altijd spannend wat voor moois er door hun telescopen te spotten valt.

Waar je geen telescoop voor nodig hebt is de prachtige koperkleurige zon die indrukwekkend opkomt boven de met rijp bedekte weilanden. De zilveren volle maan steekt er bleekjes bij af. Dit belooft een prachtige dag te worden! In de sloten en op de weilanden is het al een drukte van belang met ontwakend gekwaak en gegak. De heenreis op deze vroege morgen is al een feestje!

We ontmoeten elkaar op de parkeerplaats net voorbij Fort Asperen om vandaar een rondje van zo'n 4 kilometer te lopen over de Langendijk naar Acquoy en langs de Lappenheide weer terug. Als wandelaar moet je dat in een uur redden, vogelaars doen er drie uur over. We zijn nog niet begonnen of er worden

vanaf het parkeerterrein al twee nieuwsgierige reeën waargenomen. Op een groenstrook tussen de fruitbomen kijken zij net zo verbaasd onze kant op als wij de hunne. Je hoort ze bijna denken: rare vogels! Wanneer we met de hele koppel, zo'n 20-25 mensen, op het dijkje staan en turen langs de waterkant van de altijd mooie Linge, worden we afgeleid door dartel gehuppel in het struikgewas: nóg meer reeën! Zoals vorig jaar de bever bonus was tijdens de eerste vogelexcursie, zijn nu de reeën dat.

Nog geen 100 meter verder staan we opnieuw stil. Horen we daar echt iemand 'ijsvogel' fluisteren?! In het riet zit een zwart stipje, net waarneembaar met het blote oog. Door de verrekijker worden de unieke contouren van een *ijsvogel* zichtbaar en door de telescoop zijn kleuren. Kleuren die steeds mooier worden naarmate er meer zonlicht op valt. Hij blijft zó lang zitten, dat de opmerking wordt gemaakt dat Chris vast een ijsvogel op een stokje tussen het riet heeft geprikt. Leuk dat deze vaak kort waarneembare blauwe flits zich uitgebreid door iedereen laat bekijken. Nog maar tien minuten op weg en de excursie is nu al geslaagd!

Ijsvogel. Foto Hille de Bruin.

Slobeend. Foto Hille de Bruin.

We lopen het dijkje verder af en zien, én horen, vrijwel in alle groepjes hoge bomen *spechten*: de *groene* en de *grote bonte*. Over groepen gesproken, we zien *kramsvogels* met daartussen de kleinere *koperwieken*, die zich later in het seizoen weer opsplitsen. Verder, een groepje *sijsjes* en *spreeuwen* en op het land groepen *grauwe ganzen* en *meerkoeten*. Allemaal nog gezellig samen. Tussen het zwart van de meerkoeten valt het wit van een enkele *storm-* en *kokmeeuw* extra op. Op een beukenhaag zit een *heggenmus* en in een boom houden drie *holenduiven* zich verscholen. Een *torenvalkje*, een *sperwer* en een *buizerd* zijn de rovers die we zien. Door de zonnestralen lichten de witte buikjes van de *kramsvogels* en de roze van de *vinken* mooi op. De *Cetti's zanger* laat al van zich horen. Van de weidevogels is de *kievit* alweer te zien. Vreemd dat ze vaak terugkeren naar dezelfde plek om te broeden, ook al is het daar een aantal jaren achter elkaar niet gelukt om jongen groot te brengen. Tussen het struikgewas en de bomen door fladderen *kool-* en *pimpelmeesjes*. Vooral in de nabijheid van tuinen. Net als de *merel* en *ekster*.

Na een stukje iets steviger doorstappen komen we aan bij De Lappenheide, een ondiepe plas van zo'n 5 hectare groot en met slikkige oevers, enorm in trek bij allerlei eenden

en watervogels en later in het seizoen ook bij steltlopers. In de plas is het gezelligheid troef: *wintertaling* met z'n prachtige belijning, *smient* met z'n mooie contrasterende kleuren, *slobeend* met z'n groene kop en lepelvormige snavel, *krakeend* met het witte suikerklontje, *fuut* en *waterhoen*, *kolgans* met het witte kolletje om de snavel en naast de exotische *Nijlgans*, de oer-Hollandse *grauwe gans* en *wilde eend*. De *blauwe reiger* ziet het, net als wij, op een afstandje aan.

Op de dijk trekt het geluid van een *boomkruipertje* de aandacht. Gelukkig maar, want behalve dit kleine ding zien we her en der verspreid tussen de elzenkatjes ook kleine bolletjes met een lange staart, korte stukjes van boom naar boom vliegen: *staartmezen*.

Terug bij de sluizen is een groep *kuifeenden*, de mannetjes zwart/wit, de vrouwtjes bruin, onze laatste waarneming van de excursie. Eenmaal terug bij de parkeerplaats vergeten te kijken of even verderop de ijsvogel is weggehaald of weggevlogen.

Wat was het weer leuk en bijzonder dat er zo vroeg in het jaar alweer zoveel is te zien! Nu snel naar huis, om te zien wat er zoal in de tuin rondfladdert. Lekker nóg een halfuurtje vogels kijken ten behoeve van de Nationale Tuinvogeltelling!

PLANTAARDIGHEDEN

Dirk den Ottelander, coördinator plantenwerkgroep

Deens lepelblad

<https://youtu.be/u1Q4vimWpX8>

Dit keer aandacht voor het Deens lepelblad. Deens lepelblad vormt samen met echt lepelblad en Engels lepelblad een klein geslacht van zoutminnende plantjes uit de kruisbloemenfamilie.

Zoutminnend, maar dat zijn toch planten van de kust en de duinen? Waarom dan aandacht daarvoor in de Vijfheerenlanden?

Wel, vroeger kwam Deens lepelblad bijna alleen langs de kust voor op plekken waar zout water neersloeg. Maar tegenwoordig komt Deens lepelblad ook wijd en zijd verspreid voor in het binnenland in wegbermen.

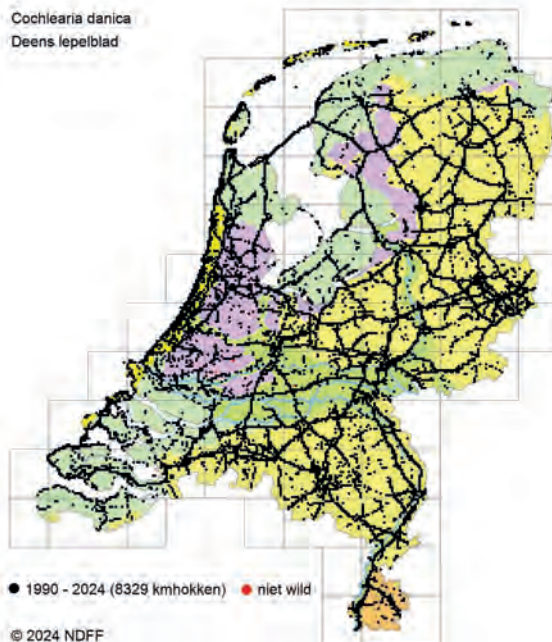
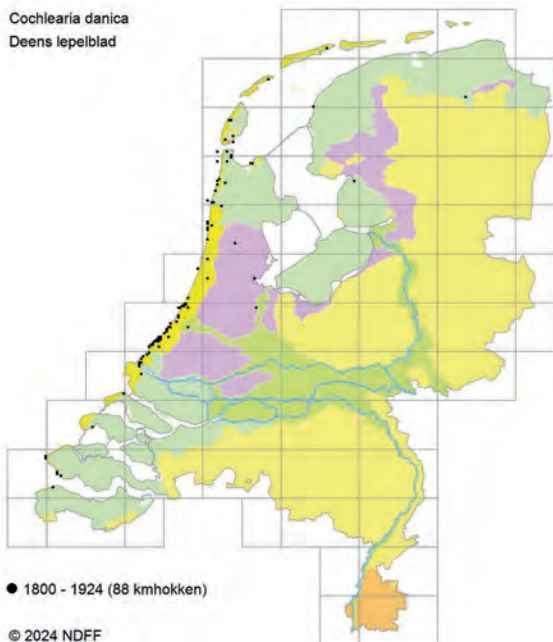
Kijk maar eens naar de verspreiding in 1924 (links) en in 2024 (rechts).

Op het kaartje met de moderne verspreiding kun je bijna het (auto)wegennet van Nederland zien. En dat verraadt ook hoe Deens le-

pelblad zich verspreid heeft: via de wegbermen van goed gepekelde snelwegen. In zulke wegbermen vindt Deens lepelblad precies de juiste zoute omstandigheden die het concurrentievoordeel geven.

Opvallend is dat de verwante soorten echt lepelblad en Engels lepelblad nog steeds alleen langs de kust voorkomen en niet die uitbreiding landinwaarts hebben gemaakt. Weer zo'n voorbeeld dat de omstandigheden waaronder een plantje gedijt vaak heel specifiek zijn.

Deens lepelblad dankt zijn naam aan de lepelvormige bladen. Het is een plantje van 5 tot 20 centimeter hoog dat van april tot juni bloeit met witte bloempjes. Lepelblad behoort tot de kruisbloemigen, de plantenfamilie waar ook de pinksterbloem, het herderstasje, snijbonen, sperziebonen, mosterdzaad, kool en koolzaad toe behoren. Die kruisbloemen zijn te herkennen aan de bloempjes met vier kroonbladeren en aan de vruchtjes die of

langwerpig zijn (zoals bij de pinksterbloem) of meer bolvormig (zoals bij Deens lepelblad).

Heel veel soorten uit de familie van de kruisbloemen zijn eetbaar. Zo ook Deens lepelblad. Alle lepelbladen zijn zeer rijk aan vitamine C en werden al in de late Middeleeuwen aangewend tegen scheurbuik. Dat blijkt ook wel uit de benaming van lepelblad in diverse andere talen. In het Engels heet het scurvy grass (scurvy = scheurbuik) en in het Noors Skjørbusurt en Skjørbuk is hetzelfde als bij ons scheurbuik. Omdat Deens lepelblad ook op Spitsbergen voorkomt, was het van groot belang voor de walvisvaarders in de Gouden Eeuw om aan de broodnodige vitamine C te komen.

In de Flora Batava (uitgegeven in 28 delen tussen 1800 en 1934) wordt over lepelblad nog gezegd: "Deze nuttige Plant heeft opene, bederfwerende en pisdrijvende krachten; wordt uitwendig tegen lammigheid aangetrezen. In mondspoelingen gebruikt doet dezelve in de gebreken van het tandvleesch en scorbut (scheurbuik) uitstekende diensten"

En ook in de keuken kan het nuttig gebruikt worden: "wordt gekweekt om als salade of als toekruid over dezelve te eten..."

Een nietig, maar nuttig plantje. Om naar uit te kijken in onze eigen omgeving en dan met enige achting naar te kijken.

Vind je het trouwens leuk om wilde planten te zoeken en te herkennen? Doe dan eens mee met de Plantenwerkgroep, je bent van harte welkom. Ons zomerprogramma staat binnenkort op de website:

<https://natuurcentrum5hl.nl/werkgroepen/planten>

ACTIVITEITEN APRIL – SEPTEMBER 2024

Excursies

N.B.1 We verzamelen/vertrekken vanaf Benedictushof 132, 4133 AK Vianen.

N.B.2 Bij slecht weer: neem contact op met de gids of de excursie wel doorgaat.

- Zo 7 apr **Vogelexcursie in De Zouwe**, o.l.v. Bart de Groot, mail: bdegroot4@kpnmail.nl, tel.: 06 40 33 98 72. Vertrek 9:00 vanaf het tunneltje onder de A27 bij de Zederik, aan het einde van de Driemolensweg. Of 8:40 uur vanuit Vianen of 8:40 station Leerdam.
- Zo 14 apr **Vogelexcursie in de Berkenwoudse Driehoek**, o.l.v. Koos Maat, tel.: 06-27 23 63 72 of 0183-563 362. Mail: koosmaat@solcon.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen.
- 22-29 apr **Texel-excursie** met 17 personen, deze excursie is al volgeboekt.
- Zo 5 mei **Vogels kijken bij Everdingen** o.l.v. Eduard Polfliet, tel.: 06 52 09 56 22.
Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Vertrek 9 uur vanuit Fort 't Spoel Culemborg.
- Zo 12 mei **Vogels kijken bij Everdingen** o.l.v. Eduard Polfliet, tel.: 06 52 09 56 22.
Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Vertrek 9 uur vanuit Fort 't Spoel Culemborg.
- Zo 19 mei **Excursie in het Dommeldal** bij Riethoven o.l.v. Koos Maat, tel.: 06-27 23 63 72 of 0183-563 362. Mail: koosmaat@solcon.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen.
- Vr 31 mei **Orchideeën kijken met de boot op eilanden in het Grevelingenmeer**, o.l.v. Lida en Pieter Hellingman. Verplicht opgeven per mail of telefoon: Maximaal 8 personen. Tel: 0347 373 935 of 06 2513 1099. Mail: hellingsoet@ziggo.nl. Vertrek Vianen: 7:30 uur, Avelingen 7:50 uur. Nieuwe jachthaven Brouwershaven, Steiger K 27. Bootnaam: Horlepiep.
- Zo. 16 jun **Excursie in de Donkse Laagten**, o.l.v. Bart de Groot. Mail: bdegroot4@kpnmail.nl. Tel: 06 4033 9872. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen.
- Zo 30 jun **Excursie rond het Kennemermeer bij IJmuiden**, o.l.v. Lida Hellingman. Tel: 0347 373 935 of 06-2513 1099. Mail: hellingsoet@ziggo.nl. Vertrek 8:00 uur vanuit Vianen.
- Zo 18 aug **Excursie naar Plan Tureluur**, o.l.v. Eduard Polfliet. Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Tel.: 06 52 09 56 22. Vertrek 9 uur vanuit Vianen.
- Vr 30 aug **Onder water snorkelen in Zeeland**, o.l.v. Lida Hellingman (zelf een snorkel meenemen). Verplicht opgeven per mail: hellingsoet@ziggo.nl. Meer informatie: tel: 0347 373 935 of 06 2513 1099. Vertrek Vianen: 7:30 uur, Avelingen 7:50 uur. Nieuwe jachthaven Brouwershaven, Steiger K 27. Bootnaam: Horlepiep.
- Zo 29 sep **Excursie in de uiterwaarden van Hurwenen**, o.l.v. Koos Maat. Tel: 06 27 23 63 72 of 0183 563 362. Mail: koosmaat@solcon.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen.

VOOR DE JEUGD (zie ook pagina 41 en kijk op de website)

- Za 23 mrt **Vogels kijken** achter de Schaapskooi, van 9 tot 11 uur.
- Za 6 apr **Vogels kijken** in de Everdinger Waarden, van 9 tot 11 uur.
- Za 20 apr **Vogels kijken** achter de Schaapskooi, van 9 tot 11 uur.
- Do 2 mei **Lentespeurtocht** achter de Schaapskooi, van 13:30 tot 15:30 uur.
- Za 11 mei **Vogels kijken** bij de Zouweboezem, van 9 tot 12 uur.

Meld je altijd van tevoren aan!

EVENEMENTEN 2024

- Vr-Za 5-6 juli **Nacht van de nachtvlinder** in en rond De Schaapskooi
Za 31 aug **Vijfheerenlanden Fietstochten**
Za 28 sep **Open Dag** Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden
Za 26 okt **Nacht van de Nacht**
Za 28 dec **Winterwandeling** rond de Schaapskooi

Meer informatie volgt op onze website: www.natuurcentrum5hl.nl

In juni zijn er door het hele land weer Slootjesdagen. De precieze datum is nog niet bekend, maar waarschijnlijk gaan wij ook weer meedoen, houd daarom onze website in de gaten. De jeugdactiviteiten in maart t/m mei staan op de pagina hiernaast en op pagina 41.

In de zomer-, herfst- en kerstvakanties organiseren wij, zoals ieder jaar, leuke en leerzame activiteiten voor kinderen. Ook die worden aangekondigd op de website.

Open Dag 2023. Foto's Henk Looij.

RESULTATEN VOGELTELLINGEN SEIZOEN (2022-)2023

Henk Vermeer

Onder de vlag van de vogelwerkgroep telt een aantal mensen vogels in onze omgeving in vastgestelde gebieden op vastgestelde tijden.

De tellingen worden digitaal doorgegeven aan Sovon, dat staat voor Stichting Ornithologisch Veld Onderzoek Nederland, opgericht in 1973.

De resultaten van die tellingen vormen via Sovon een basis voor het natuurbeleid en -beheer in ons land en worden inmiddels voor een breed aantal toepassingen gebruikt. Dankzij de vele vrijwilligers en een netwerk van honderden vogelwerkgroepen en soortwerkgroepen worden landsdekkende gegevens verzameld. Zo is Sovon in staat om voor de meeste in Nederland voorkomende vogelsoorten uitspraken te doen over jaarlijkse veranderingen in aantallen en verspreiding.

In en rond Heukelum en de Linge doen Bart de Groot, Dirk en Hannes Feij, Teus van Ravesteijn en Henk Vermeer systematisch verschillende telprojecten. Als de 'r' in de maand is zijn de watervogels aan de beurt. Van september tot en met april tellen we in het weekend halverwege de maand de (veelal overwinterende) watervogels op de Linge en aangrenzende uiterwaarden vanaf de Leerdamse Lingebrug tot aan Kedichem, inclusief de Koornwaardplas. Met de boot van Dirk, gedeelten te voet of met de fiets. De aanwezige roofvogels worden ook genoteerd.

Heel leuk om te doen, met gelijkgestemden die van natuur houden en van vogels in het bijzonder. Samen hebben we jarenlange ervaring met vogeltellingen. Vogels kijken, tellen en natuur beleven is ook niet aan leeftijd gebonden. Je kan het blijven doen, er komt geen eind aan. En je blijft leren en je verbazen.

Watervogeltellingen langs de Linge, seizoen 2022-2023.

	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Aalscholver	1	21	27	68	80	50	20	1
Bergeend					2			2
Blauwe Reiger	6	3	2	4	7	1	4	2
Brandgans							4	4
Bruine Kiekendief						1		1
Buizerd	4	1	2	4	2	8	4	
Dodaars				1		1		
Fuut	14	43	29	40	34	61	36	54
Grauwe Gans	15	3	37	25	238	191	253	295
Grote Canadese Gans		22	44	6	65	62	79	39
Grote Zaagbek					8	5	2	
Grote Zilverreiger	1	4	1		12			
Grutto							4	
Kievit						4	14	6
Kleine Canadese Gans							6	
Kluut								2
Knobbelzwaan	2	4	15	13	4		3	4
Kokmeeuw	7	57	72	56	91	62	167	1
Kolgans				45				
Krakeend	31	61	49	188	111	44	33	32
Kuifeend			12	127	51	51	31	10
Meerkoet	129	196	280	268	235	206	140	87
Nijlgans	9	31	2	4	13	15	17	20
Ooievaar			1				2	1
Roerdomp					1			
Scholekster						5	8	11
Smient				436	6	31	106	0
Soepeend	9	5	17	5	15	3	3	2
Soepgans				4	4	3	2	1
Sperwer				1			2	
Stormmeeuw				9			3	
Tafeleend	2		1	2		9	11	5
Torenvalk	3				1	1	1	
Tureluur							2	
Waterhoen	11	9	51	60	8	14	17	8
Waterral			1					
Watersnip					1			
Wilde Eend	66	153	254	621	272	168	61	69
Wintertaling	2	4						
IJsvogel	14	4	7	6	3	6	9	6
Zilvermeeuw							3	2
Totaal aantal vogels	326	621	904	1993	1264	1002	1047	665

Grote zaagbekken, ver weg. Foto: Henk Vermeer.

Zoals bijvoorbeeld op 15 september 2023 om circa 10:30 uur. Even een kleine pauze tijdens de watervogeltelling. We zitten met zijn vieren aan de koffie in de boot op een rustig plekje aan de kant van de plas, uit de wind en in de zon te genieten van de rust en van elkaars ervaringen van de afgelopen zomer. Aan de overzijde vliegen twee... kleine mantelmeeuwen? Nee, nee, verreijker er bij: het zijn twee visarenden waarvan er één zo'n 10 minuten in een dode boom aan de kant zit. De tweede komt er ook weer bij en beide vliegen ze zuidwaarts. Het is dan ook de toptijd van de herfsttrek van de visarend. Een geweldige waarneming. Dat vond de schipper en oud-boswachter Dirk ook, hij regelde acuut een kleine versnapering bij de koffie, een klein feestje aan boord!

Of 13 oktober 2023, ook om circa 10:30 uur. De volgende maand watervogels tellen. Op dezelfde plaats, pauze, koffie, alles idem. Wat voor gevaarte komt er naar ons toe gezwommen??? Een bever! Wij roerloos in de boot totdat hij ons plotseling op circa 10 meter toch ziet en van schrik met een klap onder

Smient. Foto: Henk Vermeer.

Wilde eenden. Foto: Henk Vermeer.

water duikt. Weer een prachtige waarneming. Daarnaast is het altijd zoeken naar de ijsvogels, in september 2022 hebben we er 14 genoteerd, nadat we op 17 plaatsen exemplaren hebben gezien. Na afwegingen op dubbeltellingen kwamen we uit op zeker 14 stuks.

In januari meldden we een roerdomp en begin 2023 acht grote zaagbekken in de Koornwaardplas.

Langs de Nieuwe Zuiderlingedijk tellen we slaapplekken van grote zilverreigers, langs de Koornwaardplas die van aalscholwers. Als er blauwe reigers mee komen slapen, worden ze ook geteld. Een uur voor zonsondergang nemen we onze positie in en wachten stil op de dingen die gebeuren gaan. In de anderhalf uur die volgen kan je de natuur goed in je opnemen. Het is wel zaak om je goed te kleden, want het kan bar koud (en/of nat) zijn. Als het goed donker is en alle vogels hun slaapplekken hebben ingenomen, gaan we huiswaarts.

Van blauwe reigers worden de bezette nesten geteld aan de Nieuwe Zuiderlingedijk. Dat is een moeizame tocht door een griend met o.a. braamstruiken en bijbehorende lange ranken

Slaapplekken 2022-2023.

	Okt-22	Dec-22	Feb-23
Nieuwe Zuiderlingedijk			
Grote Zilverreiger	21	16	22
Blauwe Reiger	2	2	7
Polder Neder-Heicop			
Grote Zilverreiger	14	16	24
Blauwe Reiger			5
Koornwaardplas			
Aalscholwer	28	0	142

Roek. Foto: Henk Vermeer.

met scherpe doorns en plotseling diepere natte gedeelten. Dat gaat wel eens niet helemaal goed... Van onderaf is na goed observeren te zien welke nesten bezet of oud zijn.

Bezette nesten van roeken in het Heukelumse Bos worden geteld. In het dorp bij de stadswal aan de Linge zijn er elk jaar ook wel een paar.

Dan zijn er de MUS-tellingen. MUS staat voor Meetnet Urbane Soorten. Dat zijn de min of meer gewone vogelsoorten die in steden en dorpen worden gezien. Twee tellingen in het voorjaar vanaf zonsopgang en een in de zomer voor zonsondergang.

Iedereen wil natuurlijk graag in natuurgebieden tellen, maar het is ook goed om van deze vogels te weten hoe het met hun aantallen en ontwikkelingen gaat.

In drie gebieden rond de Schaapskooi wordt door andere leden geteld: langs de Huibert, langs het Merwedekanaal en in de polder Neder-Heicop. Dat wordt gedaan door Piet Solleveld, Eduard Polfliet en Koos Maat. Op dezelfde vaste tijden.

Zij tellen in (plasdras) weilanden, griendend en langs watergangen. Bij hen is bijzonder dat ze vaak watersnippen en soms zelfs bokjes tellen langs de Huibert.

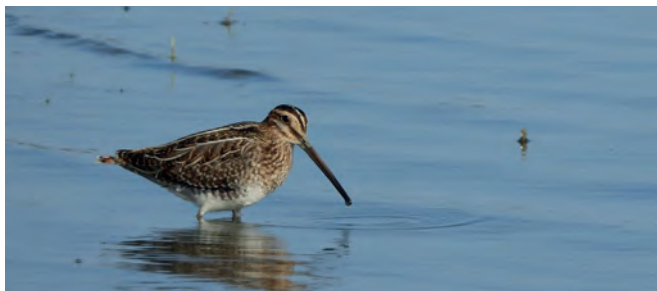
Watersnip. Foto: Henk Vermeer.

Getelde nesten van kolonievogels 2019-2023.

Soort	Kolonie	2019	2020	2021	2022	2023
Blauwe Reiger	Nieuwe Zuiderlingedijk	39	51	50	45	44
Roek	Kasteel Heukelum	120	85	92	72	74
Roek	Centrum/Stadswal Heukelum	10	10	14	3	6

Watervogeltellingen De Huibert 2022-2023.

Soort	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Aalscholver			5					4
Bergeend						1		
Blauwe Reiger	2	2	8	2	4	3	1	1
Bokje			2			1		
Brandgans						3		
Grauwe Gans	37	11	54	21	75	55	74	130
Grote Canadese Gans	27		12		11	42	25	20
Grote Zilverreiger	3	3	6	8	5	6	2	
Grutto							33	5
Kievit			22			310	16	12
Kleine Mantelmeeuw		1						3
Knobbelzwaan	3	3			13			
Kokmeeuw	25				8		1	
Kolgans					51	411	250	
Krakeend	12	4	14	31	16	7	6	14
Kuifeend								16
Meerkoet		1	27	10	67	150	22	26
Nijlgans	1	6	14	4			1	2
Ooievaar	3							1
Purperreiger	1							
Scholekster								5
Slobeend							2	3
Smient		27	84	174	28	84	69	
Stormmeeuw					6			
Tureluur							2	4
Velduil			1	1	1			
Waterhoen	1						1	2
Watersnip	4	15	24	2	14	13	28	0
Wilde Eend	12	7	49	21	16	39	4	14
Wintertaling			53				11	
Witgat	1							
Zilvermeeuw				2				
Zwarte Ruiter							1	
Totaal aantal vogels	132	80	375	276	315	1125	549	262

MUS-tellingen Heukelum 2023.

	R1	R2	R3		R1	R2	R3		R1	R2	R3
Aalscholver	1	1		Holenduif	1	1	4	Roodborst	1	1	
Blauwe Reiger	4	4	5	Houtduif	32	22	23	Scholekster	13	7	7
Boerenzwaluw		4	17	Huismus	10	5	1	Soepgans	3	9	
Boomkruiper	1	1	3	Huiszwaluw			6	Spreeuw	30	31	45
Bosuil		1		Kauw	30	57	5	Startaar	1		
Brandgans		11	6	Kievit		6	10	Tafeleend			1
Buizerd			2	Kleine Karekiet		2	1	Tijftjaf	5	11	7
Cetti's Zanger	1	3	1	Kleine Mantelmeeuw			1	Torenavalk	1		
Ekster	6	7	8	Koekoek	1	7	2	Tuinfluter			1
Fazant	5	3	1	Kokmeeuw	2	7	34	Turkse Tortel	20	24	4
Fitis	1			Koolmees	27	8	1	Vink	13	11	17
Fuut	5	8		Krakeend	8		3	Waterhoen	2	3	9
Gaai	1	2	1	Kuifeend	6			Wielewaal		1	
Gierzwaluw		13	30	Lepelaar		3		Wilde Eend	20	21	5
Grasmus		1		Meerkoet	16	23	25	Winterkoning	11	10	3
Grauwe Gans	86	223	59	Merel	25	22	18	Witte Kwikstaart	1		2
Groene Specht	5		5	Nijlgans	14	7	16	Ijsvogel			1
Groenling	14	3		Ooievaar	2	2	1	Zanglijster	6		5
Grote Bonte Specht	3	5	3	Pimpelmees	4	2	1	Zwarte Kraai	6	9	25
Grote Canadese Gans	12	6	98	Purperreiger		1		Zwartkop	13	10	3
Grutto		1		Putter	8	5		Totaal aantal vogels	146	297	239
Heggenmus	1			Roek	32	15	13				

Een bokje is een kleine snippensoort die heel verborgen in dichte begroeiing in Nederland met enkele honderden exemplaren overwintert. Ze broeden in Noord-Zweden, Finland en Rusland. In een weiland bij de Huibert is een velduil op ongeveer dezelfde plaats gezien die hier ook overwinterde. Deze winter zit hij of zij er weer. Waarschijnlijk zitten in dat gebied genoeg muizen om de koudere maanden door te komen. Andere leuke soorten die geteld worden zijn onder meer witgat, wulp, tureluur en zwarte ruit. In de polder Neder-Heicop worden ook slaapplaatzen geteld van de grote zilverreigers.

Zie de verschillende tabellen voor de hoeveelheden van alle tellingen. Je ziet dat de getallen nogal per maand verschillen, onder invloed van trekgedrag en/of het weer. Het zijn heel wat getallen, het gaat er niet om veel te tellen, het gaat er om de juiste actuele gegevens aan Sovon door te geven. Daar kunnen ze mee berekenen hoe het met onze vogels gaat. Deze kennis is beschikbaar voor

onderzoekers, beschermers, beleidsmakers en natuurliefhebbers. Zo voorzien we de maatschappij van feiten over vogels. Goed om hieraan mee te werken.

Kijk eens op hun leerzame website voor meer informatie: <https://www.sovon.nl/tellen>.

Een van de grootste zegeningen van het urbane gebied: de merel. Vooral in het voorjaar en de zomer, als de mannetjes zingen. Foto: Henk Vermeer.

Watervogeltellingen Polder Neder-Heicop 2022-2023.

	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Aalscholver	1	1	7	2	4	2		3
Bergeend					1			
Blauwe Reiger	4	2	3	4	1	2		
Brandgans						2		
Bruine Kiekendief								1
Fuut	2	1					2	
Grauwe Gans	21	81	235	44	55	105	58	57
Grote Canadese Gans	13	41	11		5	13	17	23
Grote Zilverreiger	5	9	6	3	1	6		1
Grutto							15	8
Kievit	200	322	93		1	67	47	14
Kleine Mantelmeeuw								3
Knobbelzwaan	13	19	27	35	8	19	28	40
Kokmeeuw	77	35	43	21	75	59	83	
Kolgans		8	378		54	101	50	3
Krakeend	7			6	109	30	21	3
Lepelaar						2		
Meerkoet	26	2	71	52	199	120	24	21
Nijlgans	42	41	9	15	9	12	8	7
Ooievaar	1							
Scholekster						8	14	9
Smient		17	56	2	145	127	87	
Soepeend			7	25	9			
Stormmeeuw	3			12	44			
Tureluur							2	1
Waterhoen		1	1	10	10	3	3	
Wilde Eend	51	57	51	117	171	83	29	
Witgat								34
Wulp			4	1				
Ijsvogel			1					
Totaal aantal vogels	466	637	1002	349	901	761	488	228

Grote zaagbekken van dichtbij. Links een man, rechts een vrouw. Foto's: Hille de Bruin.

Hieronder: Het sociale leven van meerkoeten is doorgaans veelbewogen. Foto: Hille de Bruin.

Watervogeltellingen Merwedekanaal 2022-2023.

	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Aalscholver			9	9	22	6	1	3
Blauwe Reiger	2		3	5			2	2
Fuut	10	8	11	2	12	21	23	23
Grauwe Gans							3	7
Grote Canadese Gans	1	3		10	12	1	10	4
Grote Zaagbek					1			
Grote Zilverreiger				3	2			
Kleine Mantelmeeuw	1			1				
Knobbelzwaan				2	3			
Kokmeeuw	2	33	13	24	54	29		
Krakeend		2		67	6	5		5
Kuifeend					29	51	22	
Meerkoet	27	36	25	25	49	37	31	13
Nijlgans	11	11	10	3	2	3	12	2
Scholekster						2	2	
Smient					1			
Soepeend	12	23	8	42	15	5	7	
Soepgans	2			2		2		
Stormmeeuw	4			3	41			
Wilde Eend	41	226	227	710	491		14	12
Ijsvogel				1				
Zilvermeeuw	2			1	1		1	
totaal aantal vogels	115	342	306	910	741	162	128	71

BOSEXCURSIE WOUDENBERG 19-11-2023

Bart de Groot

We vertrekken met een groep van tien personen vanuit Vianen naar Woudenberg, Griftstraat 5.

Het wordt een boswandeling met onderweg ook groene weilanden, Koos Maat is gids.

De meeste bomen bij deze excursie waren grote beuken en eiken.

In een weiland zien we een ree met vier jonge reekalveren.

Door de vele paddestoelen die we onderweg zien, is het meer een paddestoelenexcursie geworden. In bijgaande lijst hebben we 35 soorten paddestoelen opgeschreven. De meeste werden door Lida en Willebrord op naam gebracht.

Een heel stel nevelzwammen vormen een heksenkring bij beukenbomen.

Daarnaast zien of horen we nog 18 soorten vogels

De hele excursie is het mooi droog weer geweest, de wandeling was ongeveer 7 km.

Intussen is het ongeveer 2 uur en beëindigen we deze prachtige excursie, Koos bedankt.

Deelnemers: Koos, Constance, Gerard, Willebrord, Let, Nanny, Pieter en Lida, Annelies, Bart.

Vogels	Paddestoelen	
Aalscholver	Beukenrussula	Narcisridderzwam
Blauwe reiger	Braakrussula	Nevelzwam (heksenkring)
Buizerd	Rechte koraalzwam	Oranje druppelzwam
Ekster	Een russula	Paarse schijnridderzwam
Gaai	Eikhaas	Parelstuifzwam
Grote bonte specht	Elfenbankje	Plooiwieswaaiertje
Holenduif	Fopzwam	Plooivoetstuifzwam
Houtduif	Gele aardappelbovist	Rechte koraalzwam
Koolmees	Gele korstzwam	Rodekoolzwam
Meerkoet	Gele ridderzwam	Roodbruine trechterzwam
Merel	Geschubde inktzwam	Roodgerande houtzwam
Pimpelmees	Gewone zwavelkop	Sombere honingzwam
Roodborstje	Heksenschermpje	Vliegenschwam
Spreeuwen (zwerm)	Helmmycena	Witte tandjeszwam
Vink	Kaneelkleurige melkzwam	Zilveren ridderzwam
Wilde eend	Knolamaniet	Zwarte knoopzwam
Winterkoning	Kleverige koraalzwam	Zwartpurperen russula
Zwarte kraai	Langsteelfranjehoed	

Geschubde inktzwam (links) en dubbelloof (rechts) bij Woudenberg. Het dubbelgeveerde blad rechts van de pol dubbelloof is van een stekelvaren. Op de vorige pagina: even pauze, rechte koraalzwam en vliegenzwam.

EXCURSIE IN DE FLEVOPOLDER 17-12-2023

Bart de Groot

We vertrekken met twaalf personen uit Vianen, Eduard zal onze gids zijn. Voor wie zelf eens wil gaan kijken, geven we een routeaanwijzing: TomTom instellen op Almere, Oostvaardersbosplaats 1. Neem de A27 tot afslag 8 richting Almere.

De excursie begint bij de vogelkijkpost bovenin het bezoekerscentrum. Hier hebben we een prachtig uitzicht over de plas, zie de foto hieronder. In de plas zien we een vrouwtje grote zaagbek. Tot onze verbazing valt, in de plas voor ons, een grote mantelmeeuw een vrouwtje nonnetje aan (bij eenden bestaan ook mannelijke nonnetjes!). De mantelmeeuw blijft het nonnetje maar pikken met zijn snavel tot zij dood is. Dit hebben we nooit eerder gezien.

In de telescoop ziet iemand ook de zeearend. Verder vliegt er in de lucht een torenvalk en een vrouwtje blauwe kiekendief. In plassen zwemmen een tafeleend, een nonnetje en een smient.

Vanuit dit bezoekerscentrum rijden we langs een kanaal naar de Praambult, in het natuurgebied lopen Konikpaarden en edelherten, verder zien we hier een paar grote zilverreigers.

We gaan weer een stukje verder naar de Knardijk en parkeren bij het bezoekerscentrum de Zeearend. Van hieruit maken we een wandeling naar de vogelhut. Bij de vogelhut zwemmen een wintertaling, een tafeleend en een pijlstaart en verder ganzen, krakeenden en wilde eenden.

Boven: vrouwtje blauwe kiekendief.
Rechts: sneeuwgorz (foto Willy Prozee).

Onderweg terug naar het bezoekerscentrum spotten we nog een roodborst, pimpelmees, een cetti's zanger en een winterkoning. Ook vliegen er blauwe kiekendieven over en zien we weer een zeearend. Via de Knardijk rijden we naar de Oostvaardersdijk, hier zwemmen honderden kuifeenden. We stoppen een paar keer, maar we zien tussen de eenden geen brilduiker. Bij een paar stenen schuilt een sneeuwgorz, zie foto. Intussen is het vier uur geweest en gaan we voldaan weer naar huis terug. Genoeg vogels gezien, we hebben 41 soorten opgeschreven, zie onderstaande lijst.

Via de Oostvaardersdijk rijden we weer terug naar de A27 en dan naar huis. Eduard, bedankt voor deze mooie excursie.

Aalscholver	Grote zilverreiger	Smient
Bergeend	Houtduif	Sneeuwgorz
Blauwe kiekendief (vr)	Kievit	Spreeuw
Blauwe reiger	Knobbelzwaan	Tafeleend
Brandgans	Kokmeeuw	Torenvalk
Buizerd	Krakeend	Vink
Cetti's zanger	Kuifeend	Waterhoen
Ekster	Meerkoet	Wilde eend
Fuut	Merel	Wilde zwaan
Grauwe gans	Nijlgans	Winterkoning
Groenling	Nonnetje (vr)	Wintertaling
Grote bonte specht	Pijlstaart	Zeearend
Grote mantelmeeuw	Pimpelmees	Zwarte kraai
Grote zaagbek	Roodborst	

VOGELEXCURSIE KOORNWAARDPLAS 21-12-2024

Bart de Groot

We vertrekken met een groep van acht personen vanaf de parkeerplaats bij de jachthaven van Heukelum. Bart leidt de excursie. Het is 2° Celsius en er ligt nog overal sneeuw op de Appeldijk, dus voorzichtig lopen, de sneeuw in het landschap is wel een mooi gezicht.

Het is droog, maar het dooit wel. Op de Linge zwemmen kuifeenden, Nijlganzen en veel meerkoeten en wilde eenden, bij de Rietput zitten verscheidene kleine vogeltjes in de bomen.

We zien de roodborst, de koperwiek, de putter, de groenling en als bijzonderheid de **zwarte mees**. We lopen verder richting de Koorn-

waardplas. Links in het bos, hoog in de bomen zien we grote bonte spechten en horen we een groene specht ons uitlachen. Op de plas zwemmen smienten, de plas is bijna niet bevroren. Het pad tussen de Linge en de Koornwaardplas is goed begaanbaar, twee weken geleden stond hier nog water, ten gevolge van de vele regen van de laatste tijd stond de Linge hoog. Sommige huizen buitendijks bij de Wijk Varsseveld in Leerdam hadden last van het water.

We gaan met een trekpontje over de verbinding van de plas met de Linge.

De Koornwaardplas is ontstaan doordat met

een zandzuiger heel veel zand is opgezogen en per schip is verkocht, door de eigenaar van de Steenfabriek “De Koornwaard”

Een paar jaar geleden is de Linge van Geldermalsen tot Arkel uitgebaggerd.

Er is 500.000 m³ bagger gestort in de Koornwaardplas, die daarvoor nog 15 m diep was. Hierdoor zijn er een paar kleine eilandjes voor de vogels ontstaan.

Er zwemt een wintertaling en een dodaars op de plas, die steeds onderduikt. Een ooievaar vliegt over en door een klaphek komen we

weer op de Appeldijk. We lopen via de Appeldijk weer terug tot het pad rechts langs de Rietput. Langs het pad ziet Koos een sijsje in de bomen en een kramsvogel, en tevens een bijzondere **barmsijs**. Via het bos lopen we weer terug naar het beginpunt, de jachthaven van Heukelum.

In de tabel staan de vogels die we gezien of gehoord hebben: 40 soorten.

Deelnemers: Bart, Constance, Annelies, Koos, Hans en Mieke, Harold en Teus.

Aalscholver	Groenling	Kuifeend	Spreeuw
Barmsijs	Grote bonte specht	Meerkoet	Tafeleend
Blauwe reiger	Grote zilverreiger	Merel	Torenvalk
Buizerd	Houtduif	Nijlgans	Vink
Dodaars	Kauw	Ooievaar	Waterhoen
Ekster	Kokmeeuw	Pimpelmees	Wilde eend
Fuut	Koolmees	Putter	Winterkoning
Gaai	Koperwiek	Roodborstje	Wintertaling
Grauwe gans	Krakeend	Sijs	Zwarte kraai
Groene specht	Kramsvogel	Smient	Zwarte mees

Smeltende sneeuw en enkele vogelaars op het pad tussen de Linge en de Koornwaardplas.

EINDEJAARSPLANTENJACHT 2023

Dick Kerkhof

In 2019 deed de Plantenwerkgroep voor het eerst mee aan de Eindejaarsplantenjacht van Floron, we hebben toen twee routes van een uur gelopen in Hoef en Haag en Hagestein (zie *De Dompfoorn* 54-1: 29-31, maart 2020). Door corona kwam de klad erin, maar op 29 december 2023 pakten we de draad weer op. Deze keer verzamelden we op het parkeerterrein langs de Linge ter hoogte van de Leerdamse glasfabriek, om eens te kijken hoeveel bloeiends er in centrum Leerdam te vinden zou zijn.

De eerste route (de vondsten staan in kolom R1) liep vanaf het parkeerterrein naar het oosten. Het eerste halfuur bekeken we het binnen- en buitentalud van de Lingedijk. Ver-

volgens kwamen we via het voetgangerstuneltje onder de Zuid-Hollandweg (N848) in de omgeving van de Zuidwal, waar we het uur volmaakten. Op een braakliggend stukje grond vonden we ongelooflijk veel vroegeling, maar geen enkel plantje bloeide al. Iets verderop hadden we meer succes. Vooral de speeltuin op Sundsvall (het eiland waarop ook de Glasblazerij staat) leverde heel wat bloeiende plantensoorten op. Alleen planten die echt bloeien tellen mee, als ze slechts vruchten dragen dus niet. Bij soorten met opvallende bloemen is dat vrij lastig te bepalen, zoals bij grassen en bij klein glaskruid; die kregen het voordeel van de twijfel. De populatie klein glaskruid op de Leerdammer stadsmuur is trouwens duidelijk gegroeid, dat is mooi.

Route/Landelijke Top	2023			'13-'23
	R1	R2	Top25	Top250
Madelifje	x	x	1	1
Straatgras	x	x	2	2
Klein kruiskruid	x	x	3	3
Paardenbloem	x	x	4	5
Vogelmuur	x	x	5	4
Paarse dovenetel	x	x	6	6
Herderstasje	x	x	7	7
Duizendblad	x	x	8	8
Tuinwolfsmelk	x	x	9	11
Witte dovenetel	x	x	10	9
Kluwenhoornbloem			11	22
Canadese fijnstraal	x	x	12	14
Klein streepzaad	x	x	13	16
Kleine veldkers			14	13
Gewone melkdistel	x		15	10
Gewone kropaar	x	x	16	12
Bezemkruiskruid	x	x	17	19
Scherpe boterbloem	x	x	18	15
Hazelaar			19	21
Gewone hoornbloem	x	x	20	18
Gewoon jakobskruiskruid	x	x	21	20
Hoge fijnstraal			22	28
Grote ereprijs	x	x	23	25
Boerenwormkruid		x	24	26
Reukeloze kamille	x		25	17
Fluitenkruid	x			23
Rode klaver	x			24
Harig knopkruid	x			27

Route/Landelijke Top	2023			'13-'23
	R1	R2	Top25	Top250
Raapzaad	x	x		30
Kleine brandnetel	x			31
Herik	x			33
Dagkoekoeksbloem	x			34
Peen	x			40
Klimop	x			42
Zwarte nachtschade	x			46
Gewone glanshaver	x			51
Kleine maagdenpalm		x		57
Bijvoet		x		74
Bleekgele droogbloem	x			78
Ridderzuring	x			80
Grijskruid		x		82
Vertakte leeuwentand	x			83
Gewone margriet	x			87
Avondkoekoeksbloem		x		96
Kruldistel	x			100
Klein glaskruid	x			104
Bermooievaarsbek	x			123
Grote vossenstaart		x		131
Beemdkroon		x		155
Muskuskaasjeskruid	x	x		163
Gele morgenster		x		186
Slangenkruid		x		189
Kweek	x			194
Phacelia	x			196
Aantal soorten	41	29		
Totaal aantal soorten		50		

Klein glaskruid op de stadsmuur van Vianen, samen met muurleeuwebek. Foto Dick Kerkhof.

Toen het eerste uur om was, bleek de teller op 41 bloeiende plantensoorten te staan, een bijzonder hoog aantal. De gemiddelde score van een eindejaarsplantenjacht was in 2023 namelijk slechts 13,2 soorten, daar zaten we dus ver boven. Maar wij waren dan ook met zijn zevenen: Bart, Chris, Dick, Jules, Monique, Willebrord en Willy. En we hadden de route uitgezocht op de potentiële plantenrijkdom.

We hadden veel zin in nog een uur plantenjacht. De tweede route (vondsten in kolom R2 van de tabel) liep vanaf de Glasblazerij naar het oosten, richting Natuurtuin Varsseveld. In de Natuurtuin vonden we inderdaad leuke planten in bloei, waaronder gele morgenster, beemdkruid, slangenkruid en grijskruid. Na de Natuurtuin wilden we nog naar de oude katholieke begraafplaats Sint-Barbara in Oud-Schaayk, die we nog net binnen het uur bereikten. We vonden er één leuke soort, namelijk akkerereprijs, maar toen bleek het uur al duidelijk om, daarom ontbreekt deze soort in de tabel.

Al met al bleek de tweede route te lang, we hebben wat te veel tijd besteed aan het overbruggen van de afstanden tussen interessante terreinen. Het resultaat van route 2 is niettemin zeker niet slecht, namelijk 29 bloeiende plantensoorten. Ter vergelijking: in 2019 vonden we in Hoef en Haag 28 en in Hagestein 32 bloeiende plantensoorten.

In de tabel zijn niet alleen onze resultaten vermeld, maar ook de landelijke Top25 van 2023 en de rangorde binnen de Top250, berekend over de periode 2013-2023.

Van de Top25 in 2023 hebben wij alleen kluwenhoornbloem, kleine veldkers, hazelaar en hoge fijnstraal niet in bloei gezien. Deze soorten zijn in rode letters wel opgenomen in de tabel.

Het was weer erg leuk om te doen, eind dit jaar gaan we waarschijnlijk weer op eindejaarsplantenjacht.

Meer info over de eindejaarsplantenjacht: <https://www.floron.nl/plantenjacht>

MOSSENEXCURSIE LEERDAM 10-02-2024

Bart de Groot, Dirk den Ottelander, Chris Kramer & Dick Kerkhof

We starten deze mossenexcursie bij de ingang van Natuurtuin Varsseveld. Dick Kerkhof leidt de excursie en er zijn acht deelnemers: Dick, Dirk, Joke Bosch, Monique, Pieter, Lida, Bart, Chris.

We beginnen al op de parkeerplaats, waar direct al een vijftal verschillende mosjes worden aangetroffen, tussen de klinkers en op de stoepbanden.

Vrijwel direct bij de ingang van de Natuurtuin vanaf de parkeerplaats staat de boom die daar door de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden geplant is in 2016 ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van onze vereniging. Er zitten nog geen mossen op.

Mossen zijn eenvoudig gebouwde planten die bestaan uit een stengel met blaadjes of uit een plat, lobvormig lichaam, thallus genoemd. Het zijn sporenplanten. Mossen nemen vocht en voedingsstoffen op via het oppervlak van bladen, stengels, sporendoosjes of thallus, waarna water en voeding van cel naar cel worden doorgegeven.

Belangrijk is om bij een mos te kijken naar de groeivorm (polletjes of vlakke zoden), de vorm van bladen, bladranden, bladtopen, de bladaanhechting (langs de stengel aflopend of niet), de vorm en grootte van de cellen in de bladbasis en hogerop in het blad. Ook moet je kijken of er gemmen aanwezig zijn, en zo ja, hoe die eruitzien. Gemmen zijn kleine stekjes waarmee sommige mossen zichzelf vegetatief vermeerderen. Bij sommige soorten zijn de geslachtsverdeling of kenmerken van het peristoom (het orgaan dat het sporendoosje afsluit) ook van belang; dat is alleen met binoculair en microscoop te onderzoeken.

Op een van de avonden van het winterprogramma van de Plantenwerkgroep heeft Dick uitleg gegeven over de verschillende soorten mossen en hoe hen te herkennen. In deze excursie gaan we dat in de praktijk brengen.

De naam Varsseveld herinnert aan de houthandel/zagerij en timmerfabriek die hier vroeger gevestigd was. De straatnamen in de gelijknamige woonwijk hebben namen gekregen van steden in het Oostzeegebied waar het hout vandaan kwam. Vandaag is het weer kostelijk, een heerlijke lenteochtend. De zanglijster laat zich uitgebreid horen! Wat opvalt zijn de aparte bomen die er staan, ze zijn het restant van een bomenpark dat de eigenaar van het bedrijf aanlegde. De vorige keer dat we hier waren, 29 december 2023, was in het kader van de eindejaarsplantenjacht. Toen zochten we bloeiende wilde vaatplanten.

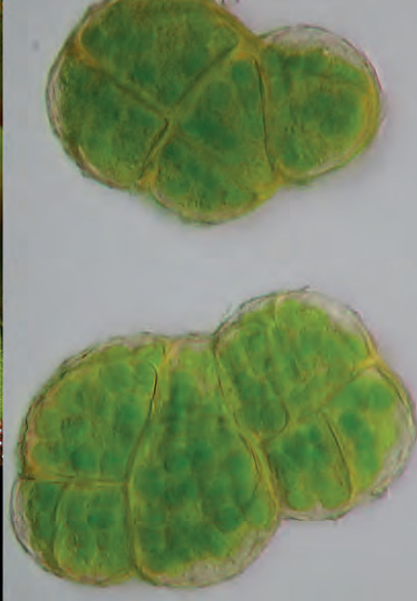
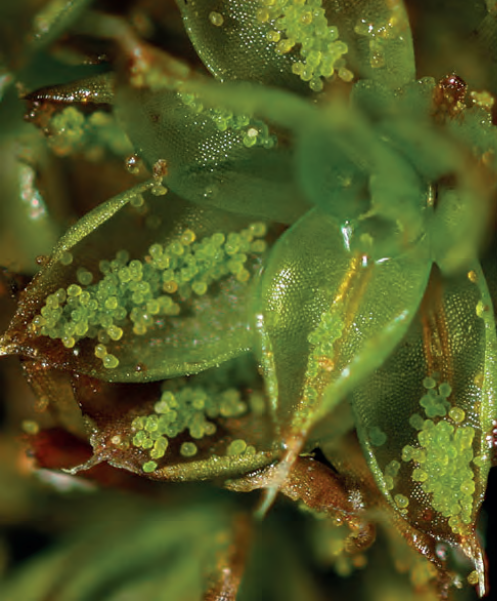
Met in de hand een van de verschillende veldgidsen, maar vooral aan de hand van de kennis van Dick.

Met z'n allen zoeken we mossen op de grond, op stenen, op de boombast, op takjes, enz. Gevonden mosjes worden zorgvuldig met een loep bekeken.

We vinden mossen met fraaie namen als grijze haarmuts, geelkorrelknikmos, spits smaragdsteeltje, gewoon muisjesmos en fijn laddermos. We hebben ook gezocht bij het Wieltje van Collee. Dat ligt meteen binnendijs in Wijk Oost. Enkele oude essen zijn helemaal groen van de mossen, vooral knikkersterretje is massaal aanwezig, dat is er een met kleine ronde groene gemmen; ze zitten op de bovenkant van de bladnerf.

Meestal weten we de gevonden mossen een naam te geven. Toch blijft het diverse keren een vraag, welke soort we precies hebben aangetroffen. Het is duidelijk dat het in het veld niet altijd mogelijk is om de precieze soort vast te stellen. Daarom wordt van alle aangetroffen mossen een beetje materiaal in een convoluut – een opgevouwen A4-blad – meegenomen.

Dick heeft thuis het materiaal nagekeken met binoculair en microscoop en kwam erachter

Links: knikkersterretje en zijn gemmen onder de microscoop. Foto's Norbert Stapper. Enkele essen bij het Wieltje van Collee bleken er vol mee te zitten.

Opeens horen we ijsvogels langskomen! Ze vliegen luid roepend laag over de Linge en gaan op de hangende takken zitten. Het is een groot voordeel als je hun geluid herkent, dan zie je ze ook veel vaker. Hier langs de Linge in de natuurtuin broeden ze al jaren! Ook de grote bonte specht en de groene specht worden gezien. Dat geldt ook voor de roodborst, de koolmees en de pimpelmees.

dat een dubbeltandmos op een kalksteen in de natuurtuin geen muurdubbeltandmos is, wat wij dachten, maar kleidubbeltandmos. Muurdubbeltandmos hebben we toch ook gevonden: dat bleek verzameld te zijn op een betonnen paaltje in Wijk Oost. In de convoluten zaten nog twee soorten die we in het veld niet benoemd hebben: bleek dikkopmos en zilvermos.

Op een avond in de Schaapskooi gaan we deze (en andere) mossen met behulp van binoculair en microscoop nog eens goed bekijken en nogmaals determineren.

Het was een leerzame excursie, Dick bedankt.

In totaal hebben we zeker 26 verschillende soorten aangetroffen: 23 in het veld en drie als bijvangst in de convoluten. In het verleden waren in het kilometerhok waar we rondgekeken hebben in totaal maar zeven soorten gemeld. Met deze excursie hebben we dus ook weer iets toegevoegd aan de kennis van de mossenflora in de regio.

Wetenschappelijke naam

Barbula convoluta
Barbula unguiculata
Brachythecium albicans
Brachythecium rutabulum
Bryum argenteum
Bryum barnesii
Bryum capillare
Calliergonella cuspidata
Ceratodon purpureus
Didymodon fallax
Didymodon luridus
Didymodon vinealis
Fissidens incurvus
Fissidens taxifolius
Grimmia pulvinata
Hypnum cupressiforme
Kindbergia praelonga
Orthotrichum affine
Orthotrichum diaphanum
Oxyrrhynchium hians
Pseudocrossidium hornschuchianum
Rhynchostegium murale
Rhytidiadelphus squarrosus
Syntrichia papillosa
Tortula muralis
Tortula truncata

Nederlandse naam

Gewoon smaragdsteeltje
 Kleismaragdsteeltje
 Bleek dikkopmos
 Gewoon dikkopmos
 Zilvermos
 Geelkorrelknikmos
 Gedraaid knikmos
 Gewoon puntmos
 Gewoon purpersteeltje
 Kleidubbeltandmos
 Breed dubbeltandmos
 Muurdubbeltandmos
 Gekromd vedermos
 Kleivedermos
 Gewoon muisjesmos
 Gesnaveld klauwtjesmos
 Fijn laddermos
 Gewone haarmuts
 Grijs haarmuts
 Kleisnavelmos
 Spits smaragdsteeltje
 Muursnavelmos
 Gewoon haakmos
 Knikkersterretje
 Gewoon muursterretje
 Gewoon kleimos

HUISMUS HEEFT HULP NODIG

Ieder jaar roepen Sovon en Vogelbescherming een nieuwe vogel van het jaar uit, om zo de aandacht te vestigen op een soort die meer aandacht nodig heeft. 2024 wordt het Jaar van de Huismus. In dit jaar doen we met de hulp van een breed publiek extra onderzoek naar broedende huismussen.

De huismus is met een landelijke populatie van naar schatting 600.000 tot 1 miljoen paren een van de talrijkste broedvogels in Nederland en komt in bijna het hele land voor. Toch is de huismus sinds 1980 met meer dan 60% afgenomen. In de rest van Europa is de afname in dezelfde periode vergelijkbaar: 64% van de mussen verdween. Over de achterliggende oorzaken is nog veel onduidelijk. In het *Jaar van de Huismus* willen we onze kennis over de soort vergroten.

Ondanks dat de huismus een van de meest algemene vogelsoorten van Nederland is, weten we over het algemeen weinig over de reproductie van de soort. Gegevens die worden verzameld met nestkaarten geven een globale indruk van het broedsucces van de soort, maar het aantal nestkaarten is te laag om vergelijkingen te kunnen maken tussen verschillende leefgebieden, regio's of periodes. Onderzoek uitgevoerd door René Oosterhuis in de provincie Groningen geeft op lokale schaal wel een gedetailleerd beeld van de broedbiologie van de huismus, waarmee verschillen in het legbegin, nestsucces en de kuikenoverleving vergeleken kunnen worden in rurale en urbane gebieden.

Oorzaken

Uit internationale en Nederlandse literatuur blijkt dat er naar veel verschillende factoren is gekeken

om achter de oorzaken van de achteruitgang te komen: verstedelijking en veranderingen in deze stedelijke omgeving, intensivering van de landbouw, toegenomen predatiedruk, parasieten en andere ziekteverwekkers, verontreiniging en afvalbeheer. Daarmee is echter niet gezegd dat dit ook de belangrijkste factoren zijn. Een manier om hier meer inzicht in te krijgen is het doen van een zogenaamde PODICEPS-analyse. Dit is een door Sovon en Vogelbescherming ontwikkelde methode waarbij op basis van literatuur en expertkennis de zogenaamde drukfactoren van een soort bepaald worden. De resultaten worden vervolgens omgezet in stroomschema's die inzichtelijk maken welke drukfactoren van invloed zijn op de huismus en via welke mechanismen deze de populatiedynamiek van de soort kunnen beïnvloeden.

Waar huist de mus?

Maar er zijn meer kennisvragen over de huismus. Zo is ook meer inzicht gewenst in de aantalsontwikkelingen in tuinen en in het buitengebied. Het verzamelen van meer nestkaarten zou de mogelijkheid geven om het nestsucces tussen verschillende leefgebieden of regio's van het land te vergelijken. Een belangrijk onderdeel in het *Jaar van de Huismus* gaat daarom over het verzamelen van broedbiologische gegevens met hulp van vrijwilligers. Een belangrijke vraag is op welke plekken huismussen het liefst nestelen. Daarin kunnen zij bijzonder veelzijdig zijn. Mensen die nesten zoeken, vinden ze onder daken, achter struiken, regenpijpen en zonneschermen. Ook maken huismussen veel gebruik van nestkasten en neststenen, die eigenlijk bedoeld zijn voor gierzwaluwen. Maar welke nestplaatsen zijn het meest populair? Met de telling 'Waar huist de mus?' hopen we daar meer over te weten te komen. Daarnaast kunnen ervaren nestonderzoekers een waardevolle bijdrage leveren aan het *Jaar van de Huismus* door zoveel mogelijk nesten van de huismus proberen te volgen.

Kerstvakantie 2023. Met zijn allen notenrekjes en mezenkastjes maken. Foto's Henk Looij.

Chris Kramer

Even terugkijken

In de Kerstvakantie organiseerden we twee activiteiten voor kinderen tot 12 jaar. Het was beide keren heel gezellig en er was volop belangstelling. De eerste keer werd er vogelvoer gemaakt en de tweede keer werd er getimmerd aan een notenrekje of een nestkastje. We begonnen steeds met een presentatie over vogels in de winter. We gingen natuurlijk ook nog vogels kijken rond de Schaapskooi. Er kwamen in totaal 45 kinderen op af, vergezeld van vaders, moeders, opa's en oma's. Wat werd er hard gewerkt voor de tuinvogels! En dat was ook heel goed te horen. Sommigen deden hun hoorapparaten uit, of zetten gehoorbeschermers op....

Henk Looij maakte een heel stel actiefoto's, zie de pagina hiernaast. Op de website staan nog meer foto's.

Komende activiteiten

Het voorjaar komt er aan... hopelijk weer volop genieten van de natuur. Lees maar, dit zijn onze activiteiten. En wie behoefte heeft aan een natuuractiviteit op een ander moment, moet maar contact opnemen. Zie onze website.

Vogels kijken met kinderen

We willen met name enkele vogelexcursies houden voor kinderen. Een cursus is het niet, maar wel een manier om meer te weten te komen en te zien van de vogels in de Vijfheerenlanden. Kinderen zijn welkom, evenals de (groot)ouders. De kosten zijn 3 euro per keer per kind. Leeftijd vanaf 8 jaar, jongere kinderen alleen met begeleiders. We lopen steeds enkele kilometers door een natuurgebied en proberen zo een flink aantal vogels te spotten en te leren kennen. We houden het aantal kinderen op maximaal 10. Men kan kiezen voor één of meer excursies. We zullen zorgen voor een fotoblad van de bijzondere vogels

die in de verschillende gebieden voorkomen. En er zijn eventueel verrekijkers te leen.

Zaterdag 23 maart, van 9 - 11 uur lopen we door **het bos achter de Schaapskooi**. We starten bij de Schaapskooi, Overboeicop 15, Schoonrewoerd.

Zaterdag 6 april, van 9 - 11 uur gaan we de **Everdinger Waarden** rondlopen. We starten vanaf de parkeerplaats bij de rooms-katholieke kerk van Everdingen.

Zaterdag 20 april, van 9 - 11 uur lopen we door **het bos achter de Schaapskooi**. We starten bij de Schaapskooi, Overboeicop 15, Schoonrewoerd.

Zaterdag 11 mei, van 9– 12 uur wandelen we **bij de Zouweboezem**, dit is een vrij lange wandeling, maar er is ook veel te zien, hopen we. We starten aan de Meerkerkse kant. Te bereiken via Lakerveld, aan het eind van de Veldweg/Driemolensweg, bij het viaduct onder de A27.

Lentespeurtocht voor kinderen

Donderdag 2 mei, van 13:30 – 15:30 uur, gaan we op zoek naar vogels, insecten en bloemen in het mooie **gebied achter de Schaapskooi**, Over-Boeicop 15 in Schoonrewoerd. Vogels kun je bekijken, tot ze wegvliegen, helaas. Insecten vangen we in een loeppotje, bewonderen we en laten ze weer vrij. En bloemen... die plukken we voorzichtig, plakken ze op terwijl we buiten bezig zijn. Kom je meedoen?

Voor alle genoemde activiteiten geldt:

- Kosten: 3 euro per kind, begeleiders gratis. Na afloop is er appelsap en een koekje inbegrepen.
- Opgeven voor de genoemde activiteiten is echt nodig. Dit kan bij C. Kramer, per e-mail chr.kramer@outlook.com tot en met de voorafgaande dag.

GROTE SCHOONMAAK SCHAAPSKOOI

Jantje Lokken

Vrijdag 5 januari 2024 was het dan zover, de grote schoonmaak van De Schaapskooi. De oproep om te komen helpen heeft een verrassend aantal mensen opgeleverd, waardoor we in totaal met 12 personen deze grote klus konden klaren.

Toen de meesten om 9 uur aanwezig waren, zijn we gezamenlijk gestart met koffie/thee. Hierna werden de taken verdeeld zodat er in iedere ruimte mensen waren om schoon te maken. Zo werd het plafond in de grote zaal met acrobatische capriolen tot aan de nok toe van stof ontdaan, wat menige uurtjes in beslag nam.

Verder werd de achterzaal grondig onder handen genomen, niets werd overgeslagen.

Ook alle toiletten zijn van boven tot onder flink aangepakt en zien er weer fris uit.

Verder kwamen het winkeltje, de bestuurskamer, de hal en keuken, het voorportaal, de bezemkast, de kast waar de flessen sap staan, de voorraadkamer en de bar aan de beurt.

Buitenom werden de dakgoten schoongemaakt en achter de Schaapskooi werd ook het overwoekerende klimop verwijderd, een natte en modderige klus in de regen.

De mannen namen het zware werk voor hun rekening terwijl de vrouwen het poetswerk deden. Ook dit was niet zonder enig risico, want men moest regelmatig de ladder op om overal bij te kunnen komen.

Om de motor draaiende te houden werd er tussendoor weer een bakje koffie/thee gedronken met een heerlijk plakje cake, waarna ieder zijn/haar bezigheden weer oppakte.

Rond 13 uur waren de meeste werkzaamheden gedaan en gingen we aan tafel, waar iedereen genoot van een heerlijke lunch.

Hierna gingen een aantal van de vrijwilligers moe maar zeer voldaan weer huiswaarts. De vaste mensen van de schoonmaakploeg ruimen hierna de emmers, ladders, stofzuigers e.d. weer netjes op.

Met zoveel handen om te komen helpen mag het resultaat er dan ook zeker zijn. Het hele gebouw ziet er zowel binnen als buiten weer piekfijn uit.

Dank aan allen die meegewerkt hebben!

Om een impressie te geven hoe gezellig het was en hoe er toch ook hard gewerkt werd, zijn er een aantal foto's gemaakt die we u niet willen onthouden.

VACATURE

ARIE VERSLUIS STOPT

Het bestuur zoekt daarom mensen voor de nieuw op te richten Beheergroep om de taken over meerdere personen te verdelen.

Voor inlichtingen/reacties kunt u contact opnemen met
Frans Broekhof 06-40253059
info@natuurcentrum5hl.nl

Afgelopen winter (nou ja, winter...) bivakkeerde in Houten weer een tijdlang een groepje pestvogels. Kennelijk was het in het hoge noorden nog wel zo winters dat ze naar ons land afzakten. Sander Goldbach zag zijn kans schoon en maakte een paar mooie foto's.

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter	Mw. Chr. Hendriksen	
Secretaris	Dhr. F. Broekhof	06 - 40253059
Penningmeester	Mw. A. Eleveld	06 - 40714947

Voor spoedgevallen kunt u de leden van het bestuur bellen.

Voor algemene zaken graag een bericht naar het postadres:

Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden
 Overboeicop 15 4145 NN Schoonrewoerd
 www.natuurcentrum5hl.nl
 e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl

OVERIGE BESTUURSLEDEN

Dhr. C. Gielis	
Dhr. D. Kerkhof	06 - 51042553
Mw. J. Lokken	06 - 24340243
Dhr. H. Looij	06 - 19148032
Mw. A. van Zijl-Bogerd	0345 - 641416

ERELEDEN

Dhr. S.H. Bakker	Dhr. P.J.J. Solleveld
Dhr. P.C. Bogerd	Dhr. A. Versluis
Dhr. B. de Groot	Dhr. J. Vink
Dhr. H. de Labije	Dhr. G. Zijderveld
Dhr. R. Ponsen	

LEDENADMINISTRATIE: info@natuurcentrum5hl.nl

De minimumcontributie is per kalenderjaar:

Jeugdleden	€	7,50
Leden	€	15,00

Voor vragen over uw contributie kunt u bellen met de penningmeester, 06-40714947.

Het rekeningnummer voor contributiebetalingen is NL 57 RABO 0301 9643 94 t.n.v. Penningmeester Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden te Vianen.

WERKGROEPEN

EXCURSIES	B. de Groot	e-mail: bdegroot4@icloud.com	06-40339872
VOGELS	VACATURE		
AMFIBIEËN	VACATURE	e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl	
PLANTEN	D. den Ottelander	e-mail: ddenottelander@gmail.com	06-30732786
NESTKASTEN	P. Solleveld	Korte Kerkstraat 25	4132 BJ Vianen 0347-322307
FRUIT- EN SAPVERKOOP	A. Versluis	e-mail: anv@kpnmail.nl	06-12242698
LANDSCHAPSBEHEER	J. Stevens		0345-616883
MILIEU & RUIMTELIJKE ORDENING		e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl	
GROENE WINKEL	J. Lokken	e-mail: jantje@laantje51.nl	06-24340243
JEUGDACTIVITEITEN	Chr. Kramer	e-mail: chr.kramer@outlook.com	0345-619684
DIERENAMBULANCE			06-51111290
VOGELWAARNEMINGEN	https://vijfheerenlanden.waarneming.nl/		
REDACTIE	D. Kerkhof	e-mail: dkerkhof@xs4all.nl	06-51042553
NATUURCENTRUM DE SCHAAPSKOOI	Overboeicop 15 Schoonrewoerd	e-mail: anv@kpnmail.nl	06-12242698
SECRETARIAAT		e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl	

De Schaapskooi is het natuurcentrum van Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden. Adres: Overboeicop 15, 4145 NN SCHOONREWOERD. Telefoon: 0345 - 641201. De Schaapskooi is geopend donderdag 19.00 - 23.00 uur, zaterdag 10.00 - 16.00 uur en (alleen in de zomermaanden) zondag 13.00 - 16.00 uur. Voor overige openingstijden, zie de website www.natuurcentrum5hl.nl

Ons bankrekeningnummer is NL 57 RABO 0301 9643 94.

De Natuur en Vogelwacht 'De Vijfheerenlanden' stelt zich ten doel de belangstelling voor de natuur- en dit in de ruimste zin van het woord- te bevorderen.

Zij wil dit bereiken door:

- Het organiseren van excursies en tentoonstellingen.
- Het houden van lezingen en voorlichtingsavonden.
- Het publiceren in de pers.
- Het stichten van weidevogelreservaten.
- Het stichten van natuurreservaten.
- Het bestuderen en begeleiden van bestemmingsplannen.
- Het plaatsen en onderhouden van nestkasten.
- Het voederen van vogels in de winter.
- Het uitoefenen van controles op de naleving van de vogel- en natuurbescherming wet.
- Het signaleren van aantastingen van de natuur en milieu, in het algemeen, en het voeren van acties hiertegen.
- Het steunen en propaganderen voor verenigingen die natuur- en milieubehoud beogen.
- Het bevorderen van aanplant en onderhoud van knotwilgen.
- Het geven van cursussen.

Opricht 26 april 1966 en goedgekeurd bij Koninklijk Besluit d.d. 18 december 1974 nr.: 85.
Ingeschreven in het Verenigings-register nr.: 40321254 bij de Kamer van Koophandel te Utrecht. Per 1 januari 2009 heeft de vereniging de status van ANBI.

ISSN: 2213-395X